

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Г 2016

404 к

Җостальгия

1'2016/404K

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Ностальгия

(Өлеңдер)

Оңиярова

Көкшетау
2013

УДК 821.512.122
ББК 84(5 Қаз)-5
Т 53

Кітаптың жарық көруіне жағдай жасаған ағаларым –
Нәдірбек Шынтемірұлы Бақтияров пен
Амантай Тәшенұлы Дүкеновқа алғысымды білдіремін.

Тоқсанбай М.
Т 53 Ностальгия: Өлеңдер / Мерген ТОҚСАНБАЙ. –
Көкшетау, ЖК Устюгова Н.Ф., 2013 - 80 бет.

ISBN 978-601-7462-12-3

Көкшетаулық жас ақын Мерген Тоқсанбайдың бұл кітабына сезімтал жүректен туған мөлдір, нәзік лирикалық өлеңдері топтастырылған. Ақынның өлеңіндегі махаббаты, құштарлығы, сағынышы көздеріңіз арқылы жүректеріңізді жібітіп, жандарыңызды жылытары анық. Көкшетау топырағынан қазақ поэзиясына тыңнан қосылған тұлпардай Мерген ақынның қолыңыздағы кітабы сіздің де, біздің де ортақ қуанышымыз!
Кітап студенттер мен өлең сүйер қауымға арналған.

УДК 821.512.122
ББК 84(5Қаз)-5

ISBN 978-601-7462-12-3

©Мерген ТОҚСАНБАЙ, 2013

00338171

Өлеңге ағал ақын

Қасиетті Тәуелсіздік қазақ поэзиясына жаңа леп әкелді. Соның айғағы көктемгі бәйшешектей дүр етіп жаңа толқын туып, Поэзия әлеміне құлаш сермеді. Темірхан ақын оларға «Алтынкөпірліктер» деп айдар тақты.

Осы жас толқынның ішінде Көкшелік буыршындардың да алдыңғы қатардан орын алуы бізді қуантты. Енді, міне, Алмас, Арман, Бауыржандар бастаған жаңа көштің соңын ала тағы бір топ жас ақындар танылып келе жатыр бүгінде.

Егіледі.

Санама сәуле болып төгіледі.

**Өз-өзімен жүрген жұрт әуре болып,
Өлең жайлы, Мен жайлы не біледі?!**

Бұл – Мерген Тоқсанбай! Соңғы бес-алты жылдың көлемінде «Мен – ақынмын!» деп өзеуреп жүрген бір топ жастардың өлеңін оқып, екшелеп жүрмін. Соның ішінде Мерген «өзгешелеу» сияқты болады да тұрады. Әбіштің Тыныштықбекті «біртүрлі ақын» дегені сияқты, мен де Мерген ақынның «өзгешелеулігі» барын байқадым.

Негізгісі – Мергеннің ақын ретінде тұлғалық ішкі мәдениетінде поэтикалық талғам қалыптаса бастағандығы. Әйтпесе, ойхой, қазіргі көп жастың арындаған айқайы басымдырақ та, уызға татыр тұшымды дүниесі аз болып тұр ғой.

Поэзия – өнердегі өте киелі әлем. Оның құр шекпенін киіп алып, шен іздесең опа

таппайсың. Мергеннің өлеңдеріндегі поэтикалық «доп-домалақ» шешімдері, толғамдары оның болашақта ойлы ақын болатынын меңзейді.

**Там-тұмдап сабырдан арылып,
Ап-ауыр бір ойға малынып.
Шап-шағын бөлмеме сия алмай,
Үп-үлкен әлемнен сені іздеп,
сабылып...**

Осы өлеңінде күшейткіш сөздерді қолдану арқылы сабыр мен ойдың антитезалық кереғарлығын күрестіріп қойып, ақын өзінің адами іс-әрекетінің таразысына бойлауға барған.

Поэзиядағы лирикалық дүниені (сезім, мұң, қуаныш, сабыр, төзім, көңіл т.б) тек айтып қана қою поэтикалық шешім болып табылмайды, оны «мендік», «өзіңдік» тебіренісіңмен, талғамыңмен параллель таразыға тарту қажет. Лиризмді жай ғана констатациялау бүгінгі поэзия қажетсінбейді. Яғни, бүгінгі ақынның міндеті оны өзіне жекешелендіру. Мұны Асылзаттан, Ақбереннен, Танакөзден іздеген, үйренген дұрыс қазіргі жастарға. Мергеннен поэзиядағы осы бір талапты меңгере бастағанын байқауға болады.

Әсіресе, элегиялық суреттеулері жақсы-ақ өрілген. Кәдімгідей өзінікі, Мергендікі. «Сезімді жүректе гүлдеген, әкетті күз ұрлап. Оқиян түнге өлең, Сыбызғы – самалдың тілінде ызыңдап» деп түнге өлең оқыса, «Ысырып ақ көрпесін – ақ тұманнан, Ақ айдын алқа тақты аққулардан» деп өзінше өрнектеген.

Мерген ақынның өлеңдерінде жастық максимализм де, пессимизмдік жабығу, тарығу,

мұздану да бүгінгі қоғамның, ортаның өзінен алынған. «Жап-жасыл бағын бүрлетіп» алатын ақын «бақыт пен шаттықты тілеп, байқамай оятып алатын мұңын» қатар көрсете біледі өлеңдерінде.

«Ассалаумағалейкум» деп алғашқы тырнақалдысымен поэзия әлемінің есігін ашқан Мергеннің «Ностальгия» атты осы жинағында ақынды оңды-солды талдауды мақсат етпедік. Қайткенмен де кітапқа енген өлеңдерін бір демде оқып шығып, кемшілік тұстарын өзіне ғана «сакральный» етіп жеткіздік. Кітап бүгінгі он алты мен жиырма бестегі асау жүректі жастардың сүйсініп оқитын қойын кітапшасына айналатынына кәміл сенеміз. Себебі, мұнда жастық дәуреннің, алаулаған албырт шақтың небір полотнолық шешімдері суретшілердің өздері бере алмайтын түрлі-түсті бояуларымен әрленген.

Көкшелік жас дарыннан Рухы мықты, Жанға дәру болар, Көңілге қуат берер (үш бөліміне орай) туындылар күтеміз алдағы уақытта. Мергенді періште жүректі, өлеңге адал ақын ретінде танық дегім келеді. Өнердегі жолыңа сәттілік тілеймін!

Нұртас АХАТҰЛЫ,
филология ғылымдарының кандидаты,
«Қазақстан Республикасының
білім беру ісінің үздігі»,
Ж.Мусин атындағы Көкшетау педагогика
колледжінің директоры.

БІРІНШІ БӨЛІМ

РУХ

ХАН АБЫЛАЙ

Хан Абылай!
Қорғаным, айбыным ең!
Аққу қонар айнадай айдыным ең.
Сен өткелі дүниеден аза тұттым,
Сен жоқта да осылай қайғырып ем...

Сен бар кезде...
Ол заман тасындырған,
Бақ-құтымды басқадан басым қылған.
Қатындары қас жаудың жесір қалып,
Бетін тырнап, бейуақта шашын жұлған.

Сен бар кезде сең бұзар қуатты едім,
Ол кезде омақаса құлап па едім?!
Қастарыма қатты боп қара қыстай,
Достарыма көктемдей шуақты едім!

Бар қазақтың жиып ап батырларын,
Бұхараны бірлікке шақырғаның...
Жүрегінде жатталды мына жұрттың,
«Абылайлап!» жау құтын қашырғаның!

Әрбір сөзі ой тастар өреліге,
Тезге салып түзетер төрені де.
Алты Алашың айрандай ұйысын деп,
Бұхарыңды жараттың керегіңе.

Қамқоры Қарауылдың Қанай шешен,
Қанайсыз ой түйінін қалай шешем?!
Ту баста хан көтерген, алдиярлап,
Қанаймен абыройың арайлы есен!

Арқа сүйеп қарт батыр Бөгенбайға,
Бөгенбайдай ақылы терең қайда?
Қанды өзектен қайғы артқан қара нарың,
Қанды көйлек Баяндай өрен қайда?!

Қаракерей Қабанбай Найманыңнан,
Қабанбай барда бастан қайғы арылған.
Кіші жүздің Тайман мен Бұғыбайы,
Сүт бетіне шығатын қаймағыңнан.

Атығайдан жолдасың батыр Жәпек,
Жауға сал дүр рухын шақыр да тек.
Қазақтың қасіретін көтерерде
Ер еңсесін езбеске ақыл – кәтеп.

Ақылы мен айласын қатар алған,
Олжабайы Қаржастың шақар арлан.
Жұлынған Жантай жауға жетей жатып,
Аруақты айғайы апарар лаң.

Алтайдың үш қырлы оғы:
Сеңгірбай, Жолдыбайы, Жанұзағы,
Ажал тілеп дұшпанға тағы ұзады.
«Жәнібек Шақшақұлы – болат найза»
Жауының қанын судай ағызады.

Кесір заман туғанда, кері күн кеп,
Сап бұзбайтын сенімді серігің боп.
Қырық мың қолмен Жоңғарға бірге аттанған,
Сырымбет, Малайсары шерігің көп.

Ортаға алып өзіңді сау жүргізген,
«Найзасының ұшына жау мінгізген».
Сапы сұғып алғандай ту сыртынан,
Жұлқыласқан жат жұртқа дау кіргізген.

Қайсы бірін айтайын һас батырдың?!
Көшпелі Бақ, сен кеше баста тұрдың...
Басынған жау, басылған елді көріп,
Қатемді іздеп бүгін Мен бас қатырдым.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Ерлер болып қасыңда жаңағыдай,
Сен солармен мықты едің Хан Абылай!
Досқа күлкі етпеді сол ерлерің,
Дұшпаныңа қылмады таба Құдай.

Хандық құрдың солармен құтты, мығым,
Олар барда өктем боп шықты да үнің.
Жол көрсетіп соларға, жөн сілтеген,
Хан Абылай, ол сенің – мықтылығың!

Жар астында жау барда жанбас сәулең,
Аждаһадай арбасып арбасқанмен.
Жолбарыстай жауласып жауласқанмен,
Әрбір күнің майданда жалғасқанмен...

Көкірекке зар толып, ән қашқанмен,
Көздеріңе кек тұнып, әл қашқанмен.
Айбат шегіп, кәр төгіп, қаһар шаштың,
Қайқы қылыш, бүкір бел алдаспанмен.

Налыған жан нәр алып намысыңнан,
Сұс көрсеткен сұмдардың сағы сынған.
Шүршітің де шытынап шыныдайын,
Қарсы келген Қоқанның қары сынған.

Тебіңгіден тер саулап, қан қылыштан,
Зар еңіреп қашпап па ед зәңгі дұшпан?!
«Көбе бұзып әр оғың жүректі үзсе»,
Демі бітіп көп жоңғар жалды құшқан.

« – Зар жылаған еліңде шу басылмай,
Әзірейілдей жауыңды қу, қашырмай!»,-
Аттан салдың, бастадың шаңды жорық,
Ақ түйеңнің ақ түтек шудасындай.

« – Білімді ақын, білгір би, білікті бек,
Ақ туымның астына бірікті кеп
Алты бақ алауыздық алқымнан ап,
Алты Алашқа жүрмесін бүлік тілеп.

Ел бірлігі аңсаған арманым ед,
Түннен әрең жетуші ем таңға жүдеп.
Жеті жұттан сақтай гөр жалпақ жұртты,
Дұғам осы, Жаратқан, ал, қабыл ет!»,-

Бар тілегің осы еді ардагерім,
Арманыңды Алашқа арнап едің.
Саржасынан ұшқан серт мерт қылатын,
Сақ пен Ғұндай сұңғыла сардар едің.

Қазақ үшін ғұмырын қиған жүрек,
Қазағына нық сеніп, иланды бек!
Сол қазағың үш ғасыр өткеннен соң,
Соңыңнан тұрған жоқ па иман тілеп?!

Бағалайтын ел едік ер еңбегін,
Керегемді кеңейттің, кемеңгерім!
Аңқылдақ жұрт алғысы – ала алғаның,
Бауырмал ел батасы – бөленгенің.

Хан Абылай!
Қорғаным, айбыным ең,
Сен барда қай жауымнан шайлығып ем?
Сен барда қай дұшпаннан қаймығып ем?
Сен өткенде дүниеден қайғырып ем...

Сен өлгелі...
Мүшкіл һәлім мәшһүр ғой... төмендеді,
Ұлты басқа ұлынды көмеді.
Қаны басқа қызыңды күң қылам деп,
Қызыл нәпсі қызығын көрем деді.

Қаным қанша бойды өртеп лапылдады?
Төгілердей төзімім лақылдады.
Жасын жігер жарқылдап аспанымда,
Найзағайдай намысым шатырлады.

Ауырлады Алаштың ақыр һәлі,
Жайлауыңды жат келіп тақырлады.

Біріге алмай береке кетті елден,
Ұл туғанмен қазақтың қатындары!

Бір шырқалар шаттықтың татымды әні,
Қарияның басылар аһ ұрғаны.
Жоқ емес қой қазақтың батырлары,
Аман қалған әлі бар ақындары!

Сенемін, сол ұлы күн жақындады,
Көш бастар дана көсем, ақылды әрі,
Сабалақ боп жүр ме екен ел ішінде,
Жаңғыртар ұраныңмен атыңды әлі?!

КҮЙІНІШ ҚАРИЯНЫҢ КҮРСІНІСІ

Айналайындар-ай!
Есіктен кіргенде
Ана тілінде сөйлей салындаршы!
Аналарың қуанып қалсын...
Бесік тербегенде
Әлди жырымен тербей салындаршы!
Балаларың уанып қалсын...

Мынау өмірді қиындатпаңдаршы!
Ерігіп жүрген ешкім жоқ!
Торнадо болып құйындатпаңдаршы!
Онсыз да талай кештім от...
Түсінсеңдерші!
Көшіміз жаңа түзелген шақта,
Төте жол іздеп адаспа!
Онсыз да адасып жүз өлген жоқ па?
Ақыл айтпаңдаршы Алашқа!

Бақыт іздейсің...
Бақытсыз шағың кеше емес пе еді?
Тонағанда орыс барыңды.
Тәуелсіздігің –
Бастағы бағың осы емес пе енді?
Аялай білші бағыңды!

Бастағы мұңым –
Қатарым озып кейін қалатындай,
Тұйықтала ма жол әбден?
Жастарым бүгін
Қазақтығынан ұялатындай,
Мұншама топас болар ма ең?

Бұла шаттығым
Тепкі жеп тағы тұралар ма екен?
Тапталып қалған гүлдейін.
Бұл азат күнім,
Басымда мәңгі тұра алар ма екен?
Білмеймін...

Теректей ұлдар, Қайындай қыздар,
Елімнің мынау көркі сендерсің!
Болашағыңды уайымдаймыз, ал,
Ұлт деген жүрек өрті сөнбесін!

Айналайындар-ай!
Ақылым тыңда!
Ақырғы сөзім мүмкін бұл.
Көп еді сенің батыр ұлтыңда,
Батыры болғын ұлтыңның.

Ұғасыңдар ма?
Алдағы күнге алаң жүрегім.
Алпауыт елдер көкпар қылмасын.
Расында да,
Танығым кеп тұр ғаламды менің,
Танытқым кеп тұр қазақ тұлғасын!

Билесіңдер ғой,
Абылайлардың ғасыры өткен.
Қылыш сілтейтін кез емес.
Күлесіңдер ғой...
Соғыс боп жатыр, жасырын, әттең,
Ер болсаңдаршы, ей, ез емес!

Апыр-ай, қалай?
Қайқы қылышпен келмеске бірге,
Дүр рухым менің кетті ме?
«Абылайламай!»
Үнсіз қап неге белдескенімде,
Қайтара алмадым кекті де?!

Үміт дегенім –
Дауылды күнгі жанған шырпыдай.
Өше салатын сияқты, ә?
Күдіктенемін
Алдаса тағы арман, шіркін-ай,
Бабаларымнан ұят та...

Көктемгі күндей жайбарақатсың,
Сөгіліп көңіл көбесі.
Түк бітірмейсің, ай қарап жатсың
Неңді ойлап жүрсің сен осы?

Ұтыласыңдар-ау,
Бәрін білем деп кісімсімеші,
Менікі жөн ғой, мойындашы!
Мына түріңмен жұтыласыңдар-ау...
Түсінсеңдерші, ей!
Түсінбейсіңдер ғой... Қойыңдаршы...!

КӨКҚАСҚА

Тарпаң мінез – тектілік сүйектегі,
Жарты дәнді көретін түнектегі.
Шұрқырасып табысар бір-бірімен
Төл тумасын топырақ жүдетпеді.

Жер тарпып ап тұяқтың ұшыменен,
Құс құйрығын тістеген тісіменен.
Емін-еркін жайылып ен далада,
Айғырлары арқырап кісінеген.

Қайран үйір!
Сусындап бал бұлақтан,
Арайына шомылған таңның атқан,
Өткір желге тұратын қарсы қарап,
Арғымақ боп туғандар арғымақтан.

Беске шығып бекіген биыл жасы,
Көп жылқының Көкбурыл үйір басы.
Тұяғымен тас жарған тарланым-ау,
Қолқасының игі еді қиылмасы...

Қу дүние түлкідей көп құбылды,
Біреуді – езіп, біреуді – әккі қылды.
Жайлаудағы жылқыда береке жоқ,
Қасқыр – заман өлтіріп Көкбурылды.

Көкбурылдың құрбан боп басы кеткен,
Үйір қалды кезігіп қасіретпен.
Тексіз Қызыл Мәстек кеп кіжіңдеді,
Ен далада Көкбурыл басып өткен...

Мекен еткен теріскей шет қиырды –
Қызыл Мәстек аздырды текті үйірді.
Таза қанды тұлпардың тұқымына,
Тозған тектің лас қан кеп құйылды...

Қуып шықты үйірден сәуріктерді,
Бас көтерген біреуі сау кетпеді...
Сары Арқаға сыйғызбай Сібірге айдап,
Аз болмады әйтеуір әуре еткені...

Үйір іші бүлінген басқа бүгін,
Көкбурылдың түсініп рас қадірін.
Көзіңе оттай басылар көп жылқының
Ішіндегі жалғыз көк қасқа құлын.

Жегі желі заманның жиі үрледі...
Көкқасқаға қалқан боп үйірдегі,

Қарашықтай сақтаған сол құлынды,
Сары азулар ерекше мейірлі еді.

Сары азулар үйірдің шежіресі,
Бәрінің бар жылқыда өз үлесі.
Жаннан бетер қорғайды барлығы да,
Көкбурылдың ең соңғы көзін осы.

Ойнақтамай Көкқасқа құлын, тай боп,
Сырт көзге де сақтықтан ұрынбай көп.
Көкбурылдың намысы қанында ойнап,
Бестісінде жарады жұлындай боп.

Қара қылдай үміті үзілместен,
Желтоқсанның тағасыз мұзын кешкен.
Сары таңда Көкқасқа қарсы шапты,
Қызыл Мәстек құлады қызыл кешпен.

Беу, Көкқасқа жараған қара сүлік,
Қызу қаны тамырда аласұрып.
Құты қашқан үйірді біріктірді,
Көктем келді артта қап қара суық.

P.S

Сол Көкқасқа – үйірдің киесі ұлы,
Сол Көкқасқа – жерінің иесі ұлы.
Атасынан аманат болып қалған
Ұлы дала тек соған тиесілі!

Ұлы дала тек соған тиесілі!

**Көкбурыл – Кенесарының соңғы жорығына мінген аты.*

ҮМБЕТЕЙ ЖЫРАУҒА МҰҢ ШАҒУ

Беу, ұлы ақын, ұлы жырау, қарт бабам!
Ұрпағыңды көзіңмен көр –
Қанына тартпаған.
(Жөн еді бұларға еш үміт артпаған.)

Ел шетіне жау келсе –
Арыстандай ақырып,
Жолбарыстай атылған.
Ел шетінен жау көрсе –
Аруағын шақырып,
Қынадай қырып, қоғадай қылып жапырған.
Ел шетіне жау кірсе –
Ұлан-байтақ Түз емес!
Ұлтарақтай жер үшін –
Ұрандап шауып, зәре-құтын қашырған.
Ұлардай шулатып, топалаң боп тисе,
Қас дұшпаны – табанын сүйіп, бас ұрған!

Арлан боп туып арланнан,
«Ит болуға арланған».
Өшпеген мәңгі өлеңі,
Өтсе де өзі жалғаннан.

«Тарпаңды мінген көлік деп»,
Тағыға түскен төніп кеп.
Жолбарыстың жұлып жеген жүрегін
Қатындары жерік боп.

Қас Сақтың қайқы қылышын іліп қарына,
Қазақтың туған бағына!!!
Қасарысқан қас жауды
Тіршіліктен түңілтіп, табанға салып таптаған.
Бастаған әрбір ісіңді Тәңірі өзі жақтаған.
Ар-намысын қазақтың Қарашығындай сақтаған!
Қайран сенің заманың
Қозы жауырын жебедей қайырылмай кетіп қыр асқан.
Содан бері сағым ойнап жолымда,
Қабағын ашпай тұр аспан.

Қайран да қайран қарт баба!
Ел іші мүлдем бүлінді.
Көзіңмен көрші бүгінді.
Ұлдарың қайда тұлымды?
Қыздарың қайда бұрымды?
Ұлағатыңды ұға алмай
Айықпас дертке ұрынды.
Дінін де сатып, ділін де,
Түк ұқпай туған тілінде.
Түңілерсің тірліктен
Бұл елдің қарап түріне.

Санасы кеуіп, рухы өлген,
Жаһандану уы жайлап, уыты өрген.
Тегіне тартпай туғандар
Тентіреп кетер күні ертең.
Бұл елде қайтіп күнелтем?
Ұжданын табан асты еткен
Ұрпағың қанды қарайтып,
Өзіңе тұрмын зар айтып!

КЕРБЕСТІ-ӨЛЕҢ

*Аламанға қосқаным – Арда күрең,
Қала көрме, көз жазып
Ал, ағайын!
Ғалым Жайлыбай*

Ойды аластап опықтан тоң боп қалған.
Ортекедей орғыса орды аттаған,
Омырауы обадай Кербестімді,
Ортаңызға ап келдім, мол баптаған.
Оңғарсын тек Құдайым, оң боп қадам!

Көркіменен көз тартып керім аймақ,
Күлік – жырды Мен келдім төріңе айдап.
«Көне дала төсінде бір көсіл», - деп,
Қалды елім, «Қарақай», «Бөрібайлап».

Құшақ ашсаң алдымнан қайран далам,
Қанат бітер көңілге қайраңдаған.
Қандырайын шөлімді көлдеріңнен –
«Қырық мың жылқы су ішсе лайланбаған».

Күмбір-күмбір кісінеп көңіл деген,
Күңгір-күңгір күрсінген көгіңменен
Ыстықсың-ау, Ереймен, биігіңнен
Бұлдыр-бұлдыр көз салсам өмірге Мен.

Шатқалыңнан шабытым түлкіңді іліп,
Шалғыныңа аунасам шіркін, күліп.
Шиырланған әжім бет далаңды оқып,
Шежіреңді шаң басқан сілкіндіріп...

Кімдер келіп, кетпеген төскейіңе?
Күліп бәрін қарсы алдың дос пейілде.
Сері Ақанға озбырлық қылғандар да,
Нұралыны улаған қаскөйің де...

Кері айналып сөз етіп келмес күнді,
Қайтем қозғап көңілден өлмес мұңды?
Күреңбай, Толыбайдай сыншың бар ма?
Көрсетейін... сынасын Кербестімді!

Ал, дүбірге бөлейін даланы кең,
(Дүбір үшін әу баста жаралып ем.)
Арда жырым тең басып төрт аяғын,
Саз балшықтай тасты илеп табанымен,

Болат тұяқ жапырып жусаныңды,
Екпіні – Жел, көктегі қуса мұңды.
Бетегелі белдерді басып өтіп,
Бетке алып қоғалы Қусағыңды.

Қуаныштан алаулап жүзім жанып,
Ошақ орны сияқты ізім қалып.
Аш күзендей бүгіліп, оқтай ұшып,
Бәйгеңді алсам, шіркін-ай, бұзып-жарып!!!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Айым теріс тумаса, шалқасынан,
Аман өтер Кербестім жал, тасынан.
Жыланды өзек жанына жеткен кезде,
Сақта, Құдай, Батыраш балтасынан!

САҒЫНАМ СЕРІ ҒҰМЫРДЫ

Түнімен тұрған таң асып,
Тобылғы меңді торымен.
Сән-салтанатым жарасып,
Сал-серілердің жолымен,

Сары адырларды бетке алып,
Салқын самалын төске алып.
Ауған бөкендей топталып,
Соңымда қара қос қалып.

Сәрсенбі күні сәскеде,
Қозғалсам, шіркін, орнымнан.
Күнім де қоймас сестене,
Айым да туып оңымнан.

Кес-кестеп жолды көлденең,
Бөденелерім жорғалап.
Беткейдің желі тербеген,
Бетегелерім жол қарап...

Толқытып әнді, тулатсам,
Қара домбырамды күйлетіп.
Қарағайларды шулатсам,
Ақ қайыңдарды билетіп.

Қолпаштап терек-емендер,
Қол соқса әрбір жапырақ.
Мәртебем қалай төмендер?
Гүлін сыйласа топырақ!

Елегізейін несіне,
Жанымды елім ұға алған.
Елік іздейін есіле,
Шұрайлы мына шұбардан.

Сусыным қанбай бұлақтан,
Саумалын көлдің сұратсам.
Ағаштай жаңа бүр атқан,
Ақ нөсеріңе құмартсам.

Осылай өмір кешсем бір.
Қиялым кері бұрылды.
Көшкен дәуренді көксеу бұл,
Сағынып сері ғұмырды.

Тұлпарын мінсем өлеңнің,
Сұңқарын жырдың түлетіп.
Туған топырағым о, менің,
Өтсемші сені жыр етіп...
Өлсемші сені жыр етіп!

СҰРАҚ

Амантай жылқышыға

Кербестісін күндік жерге шаптырған,
Қандыкөлге қалың жылқы жаптырған.
Таңда мінген асауды,
Қара кеште қара терге түсіріп,
Бұзау өтсе де бұтынан,
Мыңқ етпес жуас ат қылған.

Доғал мойын, доға жал, дом жараған дөнендей,
Дауыл тұрса шайқалмас еңселі өскен емендей.
Бұл алқапта бар ма екен,
Ат жанын артық білген,
Ат жалын тартып мінген,
Жылқышы қазақ сенен дөй?!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Жыланбауыр қамшымен
Сыйпай соғып сауырдан,
Шыққан күнің қайда әлгі,
Шыңылтыр таңда ауылдан?
Сірі қар қиып шашасын,
Тебіндей алмас жылқыдай,
Сеніменен тоқтай ма?
Қырдағы, қайран, ғұрпым-ай!!!

Қулықтың сүтін емізген,
Дорбадан сұлы жегізген.
Ерттеп бір шықса, көргенге,
«Пах, шіркін-ай!» дегізген.
Баяғы қазақ дәстүрін
Жоқ!
Ұмытқан жоқпын Мен!
Сол кезді көзге көрсетіп,
Бәйгеден атың келсе ұтып!
Қолтумамды соғым ғана деп жүрген,
Озалмаса – сорын қара деп күлген.
Бай-манаптың аузына құм құйдырып,
Іштерін шоқ-шоқ күйдіріп,
Бір арғымақ жаратшы,
Кеудені қысты кек мүлдем!

Күрең белде көсілтіп,
Ел мерейін өсіртіп!
Бәйгеден озар күн қайда?
Есер көңілді есіртіп!

Есік пен төрдей тұлпарды қайта жолға сап,
Кешегі Ақан серілер құсап толағасақ.
Амантай аға,
Бідің жылқыда сондай ат бар ма, айтшы осы?
Жүрейік біз де Атығай, Қарауылға олжа сап!

ЕКІНШІ БӨЛІМ

ЖАН

ТЕК СЕҢІҢ ЖАНАРЫҢ ОҚЫСЫН...

Тек сенің жанарың оқысын,
Ешкімге көрсетпе сен енді.
Көзіңнің ойнақы оты үшін,
Өмірге келген өлеңді.

О, сендік мойылдай қарашық,
Нұрынан өлеңім гүлдесін.
Өлеңге бір күліп қарашы,
Мұңайып қалып ол жүрмесін!

Бүгінгі жүрекпен жазғанға,
Иә, ертең жанарың ие ғой.
Өлеңге сәбидей мәз бол да,
Көзіңмен сүйе ғой, сүйе ғой!

Ешкімге оқыма дауыстап,
Жұрт жаттап алмасын жиылып.
Кеткенде арамыз алыстап,
Оңаша оқырсың, жымыып.

Сен оны жасыршы.
Салсаң да
Түпсіз көзіңнің түбіне.
Е, мейлі жаттап алсаң да,
Бір оқып шыға сал күніне!

Сүйсініп, сүйініп оқышы,
Көзіңнің нұрына бөлендір.
Көзіңнің ойнақы оты үшін,
Өмірге келген өлең бұл.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Құрбың да оқымай,
Оқымай жігітің,
Кішкентай құпия боп қалсын.
О, сосын ғашық боп... күні-түн,
О, бәлкім сен мені жоқтарсың?

Осылай мен аздап мұңайдым,
Жүрекке шоқ түсіп жаңа бір.
Мен сенсіз өмірге шыдаймын,
Өлеңге көз қырын сала жүр.

Ішіне бір тамшы түн құйып,
Шабытпен жаратқан Алла шын.
Мөп-мөлдір, тұп-тұнық, тұңғыық,
Көзіңді
Өлеңім сағынып қалмасын!

БІР ҚЫЗҒА ХАТ

Сол сұлу қыз мені алдады,
Мен аңғал ем... сенгіш ем...
Сосын мен де кек алғалы
Сені алдадым! Енді ше?

Ақымақтық қой. Түсінемін.
Кешіре салшы. Нең кетеді???
Мен кірмеймін түсіне оның,
Түсіме енбеші сен де тек!

Сен де сөйтіп алдадың ғой,
Біреулерді... өзіңді...
Қайта табу арманың ғой,
Алдай алмас кезіңді.

Өтірікті үйренбеуші ем,
Сол қыз мені бүлдірген.
Ол да мені сүйген деуші ем,
Сүймепті ғой... Кім білген?!

Алдады ол қыз, алдаса да,
Сен емес, сол ұнайды.
Аңсап, іздеп анда-санда,
Жүрек үнсіз жылайды.

Білесің бе? Қызға бола
Досты алдаған түндер бар...
Елді алдаған біз ғана ма?
Күнәдан пәк кімдер, ал?

Әлі алдаймын. Аруларға,
Өтірігім ұнайды.
Содан жанға дәру бар ма?
Алдай алмаймыз Құдайды...

ТУҒАН КҮНІНДЕ

Сен бүгін тойлайсың туған күніңді...
Қасыңда құрбың бар – бұрынғы, жігітің – бүгінгі.
Иә, олар бақыт пен шаттықты тілеумен
Байқамай оятып алады мұңыңды.

Оларға өп-өтірік күлесің, жанарың жүдеулі,
Есіктен күтесің біреуді.
Жаңағы мұң келіп қонады қабаққа,
Түн сайын үйренген осылай түнеуді.

Досың көп...
Кім арам? Кім адал? Тауып ал!
Осында бәрі де: ішкені, сауы бар;
Есіріп билейді содан соң барлығы,
Ал, сенің жүрегің ауырар.

Сәлден соң
Жігітің вальске шақырар құлшынып.
Орныңнан тұрасың Мұңыңа қырсығып!
Мен, біреуді сағынып жазған сол әнге,
Билейсің, билейсің күрсініп...

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Бір кіріп, шығады бір есің...
Күтесің...
Келмеймін...
Білесің...
Шалқыған шаттықтың ішінде,
Мәп-мәлдір мұң болып жүресің.

Естімей ендігі айтылар тостарды,
Көзіңе - жас тұнып, бокалың - бос қалды.
Солқылдап, солқылдап жыларсың, жыларсың
Шығарып салған соң достарды...

Шаршайсың. Доғарып өп-өтірік күлуді,
Аңсайсың жылуды.
...Бір түнің бір жылға есейтті.
Ешкімді күтпейсің... есігің ішінен ілулі.

* * *

Өңімде – жалғызбын...
Өлеңде – сағыныш, сезім мен үміт бар;
Түсімде – Сен барсың...
жібітер жан мұзын
Сендік пәк, періште қылықтар.

Өзіңнен адасқан уақытым – өңім бұл.
Өксігін баса алмай өкінген – өлеңім.
Аққудың баласы сияқты көгілдір
Тәп-тәттім, Мен Сені түсімде көремін!

Түсімде:
Шаштарың иықтан төгілген...
От демің бойымды балқытты-ау!

Түсінші!
Өзіңді сағынған өлең мен
Өзіңсіз өтетін өмірден
Өзіңмен табысқан түстерім артықтау!

Өлеңде:
Тағы да сен жайлы ойларға таңылам.
Көркемім, сен жоқ та күрең күз – әлемім.
Мен сені осылай, осылай сағынам!
Әдемім!

Түсімде:
Сен – Аққу, Мен – Айдын шығармын.
Қонасың..! Толқыным аймалар төсіңді...
Астында ақ көрпе – тұманның
Тауып ап бағымды,
Жоғалтып аламын есімді...

Ояңсам –
Сені іздеп сыңарсыз жүрермін...
Санамды сығымдап мың түрлі ой.
Өңімде кездесіп,
Шырынын татырсын гүл ернің,
Әйтпесе, ояңбай қалуым мүмкін ғой...

МЕН КЕЛДІМ...

Мен келдім тағы да алдыңа,
Көктем боп күлімдеп дидарым.
Сен мені сағынып қалдың ба?
Ұмытып қалдың ба?! Беймәлім...

Мінекей, Сен тұрсың алдымда,
Көктем боп күлімдеп дидарың.
Қып-қызыл жүректі ал, мына!
Қып-қызыл раушан ғып сыйладым!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Мен Сенен кеткелі... қаншама
Күнтізбе парағы жыртылды?
Келдім ғой... қанатым талса да,
Еске алып бал шақты былтырғы!

Қанша ай көрмедің? Ал, сана!
Қанша ай көзінде мұң тұрды?
Кәнекей, қуаншы ән сала,
Ұмытып өкепеңді былтырғы!

Мен келдім Сен үшін ақын боп,
Өлеңмен жолыңа гүл себер!
Махаббат, сенде алар ақым көп,
Әй, бірақ, мұныма кім сенер?!

Жан қалқа, сезімді жақ үрлеп,
Лаулауға, маздауға мұрша бер!
Ернімнен сүйіп көр жақын кеп,
Көздерің сене алмай тұрса егер!

* * *

Осылай үзіледі үмітім әр.
Мен бір қызға ғашықпын... (жігіті бар!)
Кешкі қызыл нұр тамған ернінде,
Өкініштің уыты бар.

Құсқанаты келерде тағы құстар,
Оңаша жолығуға жаны құштар.
Түндей қарашығынан, мені ойласа,
ағып түсер
жұлдызды сағыныштар.

Оған ынтық көздерім – ұры, құмар,
(Жүз жеңіліп тағдырдан мың ұтылар)
Мауыздай мұңды қауыздай кірпікке ілсем –
Таңғы аппақ сезімнің буы тұнар.

Бұл ғашықтық жүректен өшпес оңай,
«Кел» десе алмай, немесе, «Қош» десе алмай...
Өштесе алмай өкінткен уақытпен,
Түнерем де отырам кешке солай.

Ал, ол болса... демінен гүл қаулатып,
Адалдығын түкті қол Түнге аулатып...
Сосын...
Тәтті-тәтті мен жайлы түстер көрер,
Ән болған өлеңімді тыңдап жатып...

Маған ғашық, тек әттең жігіті бар!
Мұз боп қатқан мұңым сол... Жібiтiп ал?!
Түсiндегi тәп-тәттi кездесулер –
Таң сыз бере ол дағы ұмытылар...

СЕН КЕТІП БАРАСЫҢ...

Сезімді жүректе гүлдеген,
әкетті Күз ұрлап.
Оқиын түнге өлең,
Сыбызғы – самалдың тілінде
ызыңдап.

Түнге өлең оқығым келеді,
Жаңбыр боп егіліп,
Жел болып ызыңдап.
Сен кетіп қалғансың себебі,
Ақ қарда әдемі ізің қап.

(дей көрме «не деген заржақ бұл»)
Қайтейін, қайырылмай барасың.
Қардағы із ғана жалғап тұр,
Мендегі кінәмен,
Сендегі реніштің арасын.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Сен кетіп барасың...
Сұп-суық қойынын ақ қардың,
Ып-ыстық жасыңмен күйдіріп.
Мен қалдым сол қимас шақтардың,
Елесін есіме түнетіп,
Бейнесін жүрекке сыйдырып.

Сен кетіп барасың...
Тас бекем төзіммен,
Қайтадан келмейтін сияқты.
Мен сені шығарып салайын
көзіммен
қайтадан көрмейтін сияқты.

Сен кетіп барасың...
Маған... сосын өмірге өкпелеп,
Мен сүйген ерніңді тістелеп.
«Әу, баста жолықтық текке» деп,
«өңінде кездеспей, кірмеймін түске» деп.

Сен кетіп барасың...
Емдетіп аласың уақытқа
Жаныңның жарасын.
Мен қала бермекпін осылай...
Ешкіммен ешқашан таба алмай жарасым.

ҚОШТАСУ ЖЫРЫ

Кездеспейтін шығармыз мүмкін енді,
Сағынсақтағы қаншалық.
Шын ғашықтардың бұл ғұрпы ма еді,
Қоштасса... көзден тамшы ағып...

Боздайды-ау сосын мұңды бір ән сап,
Өксіген көңіл – боз інген.
Кештерді еске ап, түнді бір аңсап,
Қыдырған қалқам өзіңмен.

Қия алмай соны жылайық, жаным,
Шыдармыз қайтіп жыламай.
Өмірлік жарға ылайық жанның
Қалғаны артта...бұл қалай?

Көнбеймін бұған!
Адыра қалсын қағидаларың.
Мен саған қайта оралам!
Көшпей тұрғанда бақиға жаным,
Оралам қайтіп, бол аман.

«Қосылмас мәңгі шын ғашықтарың»-
-Далбаса мұның барлығы.
Күт мені, келем, тек асықпағын,
Шашылып шыңға таң нұры,
Келесі жылы тамшы ағып тағы,
Тағынан тайып ығар қыс.
Қаланың қайта ән салып бағы,
Біз кездесетін шығармыз.

Мұңайма!

* * *

Мына түннің әр секундын ұзартып,
Екі көзді қанталатып, қызартып.
Сені ойлап ұйқы көрмей тұрсам да,
Сені ойламай жатқан түннен жүз артық.

Сенің мұңлы жанарыңдай түн мынау,
Шабытыма салып отыр қыл бұрау.
Ұят, сенім, тағы не бар, барлығын,
Махаббаттың құрбандығы қылдым-ау.

Аға, сөкпе! Іні, кешір! Дос, түсін!
Ғашықпын ал! Жарты әлем естісін!
Қадіріңді Қарағанды білмеді-ау,
Біздің басқа бұйырмаған қош, құсым!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Күлме маған, күлме маған Астана!
Күлген жандар жетіп жатыр басқа да!
Есіліңді көз жасымен тасытқан,
Сол сұлуды сен де есіңнен тастама!

Жаным тағы махаббатқа шөлдеп тұр,
Соным үшін достарым жүр жерлеп кіл.
Мен сүймеген сол қыз ернін Жел сүйіп,
Мен сүртпеген көз моншағын Жел кептір.

Желден басқа кімге аманат етейін?
Е, әлгі Түн бар еді ғой...
Түнге аманат етейін.
Достары ше? Достары жоқ ол қыздың,
Жігіті ше? Бола алмадым, не етейін...

* * *

Ұп-ұзақ түн өтті-ау, қамығып.
Қып-қысқа сарғайған таң – үміт.
Шоп-шолақ түсімнің иесі
өзінді,
Оп-оңай ұмытпай, сағынып,

Там-тұмдап сабырдан арылып,
Ап-ауыр бір ойға малынып.
Шап-шағын бөлмеме сия алмай,
Үп-үлкен әлемнен сені іздеп,
сабылып...

Жап-жарық жалғанды түрлентіп,
Жап-жасыл Бағымды бүрлетіп.
Көкпеңбек көктемгі жусанның,
Жеп-жеңіл жұпарын үрлетіп.

Тап-таза көңілмен – ұдайы жас,
Біп-биік еңсем бар – мұңаймас!
Ес-түссіз жүрегім

сезімге
шіп-шикі мас бүгін, удай мас.

Тұп-тұлдыр төзімсіз қалып Мен,
Дәп-дәл сол елгезек қалыппен.
Тұп-тура жаныңа жетсем ғой,
Жып-жылдам! Жарысып жарықпен!

Қым-қиғаш жолдардан бүкіл көп,
Аман-сау жеткенге шүкір деп.
Жұп-жұқа көйлектің астында,
Нәп-нәзік Жүрегің лүпілдеп.

Тұп-тұнық жүзіңнен Ай көріп,
Жап-жарқын күлкіңде қайғы өліп.
Сұп-суық Тағдырым тоңдырса,
Ып-ыстық құшағың жай келіп.

Қап-қалың шашыңды тарқатып,
Қып-қызыл ерініңнен бал татып.
Қап-қара түн өтіп қойныңда,
Аппақ боп қасыңда таң да атып.

Тәп-тәтті қылығың ұнап қап,
Мөп-мөлдір көзіңе құлап қап.
Жап-жақын жүргенде қуансам,
Ап-алыс кеткенде жылап қап.

МЕН АЛЫП БАРҒАН ҚАР...

Мен алып барған қар еріп кетеді,
Сосын көктем кеп көрікті етеді
Қарағандыны.

Менің ізімді жуып кетеді,
Сенің жүзіңді жуып өтеді
Жаңа жаңбыры

Жаңа көктемнің.
Жаңа көктемнің
әрбір гүліне жаралы еткенің
жанымды менің
мәлім болады. Сағынғандығым...
Жаныңнан бір күн табылғандығым...
Қарың, білегің
Мойыныма келіп асылғандығы,
Күнәнді ақ қар жасырғандығы
Мәлім болады.

Біздерді тағдыр кеш қосқан күні,
Кездесіп... сосын қоштасқан күні
Жаның жаралы
Қалғанды айтып, Орындалмаған
арманды айтып. Жолы болмаған
махаббатыңды

Өлең ғып оқып беріп көктемге,
Мен алып барған қар еріп кеткенде...
маған ақырғы
хат қылып жазып сағынышыңды –
жаңа көктемнің жарығы сынды
бір сәттік қана
жаңылысыңды қайталағың кеп,
келші деп тағы айта аламын деп...
Мұң, шаттықа да
бірге төзем деп, бірге көрем деп
тағдыр жазғанын, бірге көнем деп,
қиындықтарға...

тәп-тәтті түс көріп... Ояндым –
ап-ащы жас ағып көзімнен,

Қатыгез кезенді қарғадым,
(Басымыз қосылар бар ма күн?)
...Уақыттың желімен кетті ағып,
Ақ бұлттай кіршіксіз арманым.

ЕСЕРЛІК ПЕН БЕКЕРЛІК

Диптих

I

Терек түбі. Ескі орындық. Бәрі тын.
Қыз қаланы құшағына ап кәрі Түн.
Ай толқынды сәулесімен сүйгенде,
Көл – көңілдің тыңдап үнсіз ағысын...

Күтем сені... келеді деп ырымдап.
Күлкіңменен кеудемдегі мұңымды ап,
Сен келерсің жібек самал оранып,
Жанарыңда жұлдыз біткен жымыңдап.

Күзгі түнгі жапырақтай дірілдеп,
Үздігулі құлағыма үнің кеп
«Сендікпін»,- деп құшағыма енгенде,
Жүректегі өлген сезім тірілмек.

Жасыл шөптен жайып тастап көрпеше...
Қан қысымым көтеріліп төрт есе.
Алақанды аймалаған алқынып,
Оттай ыстық омырауың өртесе.

Ерніңдегі шиелерден үзіп әп,
Тамсанатын тәтті сәттер – қызық-ақ.
Сен кетерсің апақ-сапақ мезгілде,
Жон арқамда тырнағыңның ізі қап.

II

Терек түбі. Ескі орындық. Тыныштық.
Тағы отырмын көл самалын тыныс қып.
Қала да сол Түн қойнында... ұйқысыз,
Ай да көктен шашып отыр күміс түк.

Толқын да сол... көңілімдей мазасыз,
Жұлдыз ақты. Тұтпады оны аза Түз.
Жан жаурады жалғыздықтан сірә да?
Бірақ қазір дала – суық, ауа – сыз.

Көзімдегі көл – мұңымды шайқаған,
Қамыс жақта өзеурейді сайтан ән.
Жолға қарап сені күтіп отырмын,
Келмесіңді білсем дағы қайтадан.

Жолға қарап... көз талдырам неге Мен?
Сен жоқсың ғой... ешкім де жоқ! Өлі әлем.
У жұтар ем ойланбастан тап қазір
Жан жарама осы болса егер ем.

Бейбақ басқа қайта қонбай Қызыр – Бақ,
Тағы қанша түндер түсім бұзылмақ?
Сені... бәрін баяғыда ұмытқам,
Тек жүректе тырнағыңның ізі қап...

СУРЕТШІ ҚЫЗДЫҢ АЛҒАШҚЫ СУРЕТІ

*Ни куда не отпущу,
Ни кому не отдам!*

**Суреттің төменгі жағындағы
қыздың қолтаңбасы...**

Ол салған суретте:
Ақ балтыр қайыңның
Жап-жасыл жапырақ сезімі көктеген.
Арманның ақ құсы айдынның
арасын жалғайды көкпенен.

Ақ ұлпа ақша бұлт
Аспанда ериді еппенен.
Жүректер жалыны жанарда жақса үміт,
Қос ғашық құшағы айқасып,
Мұнартқан мұратқа беттеген.

Олардың бақытын жыр етіп,
Тобылғы ішінен бозторғай пыр етіп
Ұшып ед... әуеде ілініп қалды да...
Әдемі бір әнін әлемге гүл етіп,
Әдейі,
Жоқ әлде абайсыз төгіп ол алды ма?

Әп-сәтте,
Ән болып төгілген гүлді кеп
Құшақтап, сүюде ақ қанат көбелек.
қып-қызыл қыз ерін шиелер
қызғанып тұр әне үлбіреп.

Ал, анау бұлақта дәу де осы,
Мөп-мөлдір махаббат тұнып тұр.
Көзіңе шағылып ойнайды сәулесі,
Күн – сұлу қараса күліп бір.

Ал, одан әрірек,
Еңселі еменнің
Қолына қонақтап,
Сайраған бұлбұлдың әуенін
Тылсым күш жеткізіп тұрғандай құлаққа.
Осы бір көрініс
Ашылған терезе сияқты Жұмаққа.

...Солардың ішінде бір қызбен бір жігіт,
Соқпақ жолменен келеді бір жүріп.
Мұнартқан мұратқа беттеген екеудің
Жолдары айырылып екіге,
Үміті кетпесін үзіліп...

СУРЕТШІ ҚЫЗДЫҢ АҚЫРҒЫ СУРЕТІ

*Жизнь – это не те дни,
что прошли,
а те дни что запомнились...*
Суреттің төменгі жағындағы
қыздың қолтаңбасы...

Ол салған суретте:
Ақ балтыр қайыңға
Сап-сары сағыныш бояуын жұқтырып,
Күз келген.
Қара көк толқынды уайымға
Арманның ақ құсы
Қайтадан қонбасын ұқтырып...

Жылатып тым жиі аспанды,
Сұп-сұры бұлттардан сұп-суық жас тамды,
Жүректің жалынын өшіріп.
Жалғыз-ақ Жел жүрер сезімге – түкіріп,
Еліріп, есіріп, құтырып...

Тобылғы ішінен пыр етіп көкке ұшып,
Әнін де айтпайды бозторғай.
Көбелек қонуды қойған соң
Гүлдер де кетті үсіп.
Құстардың базарын тарқатып,
Тұр әне қаңырап бос тоғай...

Күн ойнап бұлақтың көзінде,
Сыңғырлап күлмейді қыз құсап.
Жылайды ол...
Оныңда еңсесін езді ме?
Сұмырай – күзгі шақ.

Осы бір суреттің ішінде,
Мұңлылау, жабырқау пішінде.
Бір қыз тұр сағынып ғашығын...
Кім біледі, ол мүмкін келеді,
Түсінде...

АУЫЛ КЕШІ

Бөгемесін деп бесінде көктегі нұрды,
Жел айдап әне әкетті өтпелі мұңды.
Қарағай – мұрты тікрейген кәрі таулардың
Жағалай көлді сап тізген бөктері – гүлді.

Қарауытады орманның шеттері шилі,
Ырғала билер кешкісін шөптері биді.
Қызыл көз Күннің қарағанынан ұялып,
Қыз толқындардың көлдегі беттері күйді.

Қақ бөліп жүзген аққу-қаз күйлерін бүркіп,
Ақ көбік атқан айдынның жиегі – іркіт.
Аққұба қызбен ән айтып барсам іңірде,
Аулаққа бізден ұшатын үйрегі үркіп.

Алдымда жатыр, шіркін-ай, дөңгелеп айдын,
(Жанымды сірә, мұндайда меңдерме қайғым?)
Көк желектерін Түн сүйіп ақ қайындардың,
Ақ етектерін нұры орап дөңгелек Айдың.

Қамысын көлдің түндерде күлдірген желі.
Бармақтай еді бұл сайдың бүлдіргендері.
Бүлдірген терген бойжеткен қайда екен қазір,
Сағына ма екен сол сай мен бұл күнде мені?

Тастарын қырау шалатын түнгі ызғар өбіп,
Анау бір сайға әуелден ынтызар едік.
Алагеуімде аяңдап ауылға қайтсақ,
Аспанға сіңе бастайтын жұлдыздар еріп...

Шөл басып талай кәусардай бұлақтарынан,
Аққұба қызға бұл жерде сыр ақтарылған.
Жалған күндер-ай оралмас, арман түндер-ай,
Сендермен күліп қоштасқам,
Жылап сағынам...

КІТАПХАНАДА

Көкшетау. Кітапхана. Сәуір. Түс.
Жалғызбын. Ағасыз, бауырсыз.

Қаңғырып келіп ем жоспарсыз,
Қаңғырып кетермін... достарсыз.

Беймаза тірліктен қашып кеп,
Тыныштық, мен саған ғашық боп.

Отырмын тығылып осында,
Осында: ағам да, досым да...

Шаң басқан анау бір сөреден,
Күледі көп қызға арналған көп өлең.

Жүректе сезімім құлпырып,
Көзімде мөп-мөлдір жыр тұнып.

Оқимын, оқимын қызығып,
Ынтығып, үздігіп, үзіліп...

Мағжанның ұнатып Гүлсімін,
Жүректің үдеттім дүрсілін.

Басымнан өткеріп Қасымның қайғысын,
Аңсадым Жұматай Ләйлісін.

Сүйсем деп, сүйісіп көрмеген сұлуды,
Берсем деп Кеңшілік бермеген жылуды.

Жұмекен балмұздақ әперген,
Сол қызды... бақытты етер ме ем?!

Ақ раушан ішінен көрінген,
Аруды – қастары керілген.

Сүйсе деп сиқырлы сөздермен өлеңім,
Мұқаңдай жырласам деп едім!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Бар ойым бұзылды ойран боп,
Бойжеткен бір кітап алған боп,
Біресе қойған боп...

Алдымнан бері өтті, әрі өтті,
Маздатып мендегі әр шоқты, әр отты.

Жанары жәудіреп, кірпігі дірілдеп,
Жүрегім елжіреп, көздерім күлімдеп.

Қолыңнан ұстасам бүгін деп,
Қойныңда өтсін бір түнім деп,

Ар жағын несіне айтамын?
Сайрады, сөйледі сайтаным...

Өйтпеске бар ма еді амалым?
Көркіне байланды жанарым.

Бұрымды.
Бұрымы – бөксеге жетеді.
Бөксесі – бұлтың да бұлтың етеді.

Киімі кіндіктен жоғары екі елі,
Және де тізеге жетпейді етегі.

Кеудеде қос алма тырсиып,
Киімге ол да әрең тұр сыйып...

Сол күні таныстым кітаптар ішінде,
(Сол күнгі күнәмді есіме түсірме!)

«Жаным-ау, тездетші, күттірме!», -
дедім де әкеттім түкпірге...

Еркіне қоймады мендегі қызбалық,
Ақындар қалды үнсіз, қызғанып.

Жанымды әу, баста шуаққа бөлеген,
Мұңайып қарады көп сұлу, шаң басқан сөреден...

ТОҚЫРАУ

(досымның атынан)

Қай жерде отырмын?
Қай жақтан келгенім беймәлім.
Ұмытқам... балам мен әйелім, үй барын.
Жастығын жоғалтқан жүрегім – саксафон –
Үзілген үміттей жалғайды кейде әнін.

Көзімді – көк түтін,
Есімді – ақ тұман басыпты,
Жегі өмір мендегі жігерді жасытты.
Кереуан күндерім келді де,
Кермарал түндерім кетуге асықты.

Құмарым басылмай, құшқым кеп тек сені,
Құлазып көңілім келместі көкседі.
Сен болып елестеп алдымда
бұландап сайтан жүр – бөкселі.

Қолыма жартылай ішілген құтыны ап,
Шер толған өзегім шытынап.
Таң ата үйіме барамын, ап-ащы
Сағыныш уымды жұтып ап...

ЕСІНДЕ ҚАЛМАҒАН СИЯҚТЫ...

Жалғыз түн жанымды жаулаған,
Жалғыз үн көңілімді аулаған.
Құштарлық сезімі қу шөптей,
Шоқ тиіп лапылдап, лаулаған.

Көңілім сені іздеп толқиды,
Сен бірақ сезбейсің ол күйді.
Ақылым аулаққа тартса да,
Жүрегім жаныңда бол дейді.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Сол түн-ау,
Оралмас қайтадан.
Мен енді кімге арнап айтам ән?
Жырымды кімге арнап оқимын,
Өзіңсіз қалайша жай табам?

Ойнап ек екеуміз есіле,
Көп жерге жеттік-ау көсіле.
Ойнап ек, ойыннан от шықты,
Келіп ең мені іздеп несіне?

Кетердей езіліп ерінің,
Сүйдің де, талықсып ерідің.
Бақытқа бөленген сияқты ең,
Қойнында еріңнің...

Тарқатқан шаштарың өрілмей,
Таң ата жат көзге көрінбей.
Сен кеттің. Біз қонған бір бөлме,
Көрінді махаббат көріндей.

Ертесі көктемнің кешінде,
Мен сүйген ізбенен төсінде.
Барасың басқамен... Өткен түн
Қалмаған сияқты есінде.

КӨПІРДІҢ ҮСТІНДЕ

Көпірдің үстінде көп тұрып,
Бетіңді самалға өптіріп.
Сен тұрдың күлімдеп, еркелеп,
Жүректен жасымды төктіріп.

Судағы балыққа қызығып,
Қарадың өзенге сызылып.
Мен тұрдым айтатын сырымды,
Тұрса деп айтқызбай қыз ұғып.

Әй, қайдам, айтсам да ұқпассың,
Дертіме шипа боп жұқпассың.
Жабық ед сезімнің сарайы,
Сен аштың дөп тауып тұтқасын.

Сайраттың бағымда бұлбұлды,
Сыйла деп ұсынды қыр гүлді,
Тіл қатпай тек үнсіз тулаған,
Қайтейін, жүрегі құрғырды?

Қолымнан келмейді басқа түк,
Жанарым қарауға жасқанып.
Сен әсте сезбедің кірпіктен
Кеткелі тұрғанын жас тамып.

Шыбын жан қиналып, құлдырап,
Су жатты төменде сылдырап.
Мен тұрдым сүйсініп судағы,
Бейнеңе көрінген бұлдырап.

Көпірдің үстінде...

ХАТ ЖАЗБАШЫ

Сендегі ең іңкәр сезіммен,
Хаттарың сүйеді көзімнен.

Хат жазып шығасың түнімен,
Сағынып жүрсің бе шынымен?

Шынымен кездескің келе ме?
Ұмыта салмайсың о, неге?

Біз деген қос көздің жасымыз,
Әйтеуір қосылмас басымыз...

Құдай үшін,
Сен маған хат жаза бермеші,
Сезімді өлтірші, жерлеші!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Сен мені шақырма, бармаймын!
Мен сені шақырсам – келмеші!

Сен мені сағынба, аңсама!
Қарашы, мендейлер қаншама!

Ұмыта салуға бекігем,
Сен дағы ұмытшы, өтінем!

Күнәлі болмайық Құдайға,
Осыған жүрегің шыдай ма?!

Хат жазба! Неге деп сұрама!
Қош енді, жылама! Жылама...

АҚ СЕЗІМ – АҚ ГҮЛ

Келемін... көшемен таныс кешкілік,
Көңілге күпті белгісіз бір күй кештіріп.
Ес кете сүйіп, есалаң болған басыма,
Қалғандай енді шамалы болсын ес кіріп.

Есіңде бар ма?
Көктемнің сол бір таңдары,
Ақ жауын жауып, басылған көше шаңдары.
Біз үшін ғана жанады деуші ең күлімдеп,
Қараңғы түнде қаланың сансыз шамдары.

Біз үшін ғана...
Біз үшін ғана жайқалып жасыл желектер,
Түндерде тілсіз тербелген қайың, теректер.
Біздерді ғана жасырды бақтар бауырына,
Кереметке бұл екеуміз ғана себепкер...

Дегеннің бәрі өтірік екен. Бұл бақыт -
баянсыз бопты. Қана алмай жүрек сырға түк.
Аңсаймын сені, сағындың сен де білемін,
Көзіңнің жасын жастығың түнде құрғатып.

Әйткенмен, бірақ, арамыз алыс ендігі,
Басылып қалды сеземін сезім ентігі.
Сен келмедің кешірім сұрап, мен бармай,
Тарылып кетті дүниенің кеңдігі.

Көшемен сол бір (бақытты күндер ізі бар)
Келемін жалғыз, тәтті күй қайда біз ұғар?
...Қоштасқан күні жүректен тамған жасымнан,
Нәр алып өскен ақ сезім – ақ гүл, үзіп ал!

Саған сыйладым...

ЖҰЛДЫЗ – ҮМІТ

Тілімдеп қап-қара аспанды
Сөнуде... сөнуде жұлдыздар.
Жанардан шым-шымдап жас тамды,
Жалғыздық аңқыған ауада
Түнгі ызғар.

Бір тамшы жастай боп мөп-мөлдір
ағатын арудың жүзінен тайғанап,
Жұлдыздар – шашылған көктен нұр.
Түнекке жұтылды...
Біреуі бірінің тағдырын қайталап.

Жұлдыздар – жұмыр бас пендедей.
Көктегі Жұмақтан қуылып,
адасты Жердегі бес күндік жалғанда.
Армандай биікте туылып,
төмендеп сәт сайын
ең соңы жер құшып қалғанда –
жылады жүрегім.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Жылады...

Жөргекте жылаған кезіндей,

Көк жұлдыз – ақ арман жатқанда жер құшып

Сен жүрсің түкті де сезінбей.

Жапыраққа жазылған жырларым

жатса да желге ұшып...

Бәрібір боп саған бәріне!

Бәрібір:

Сезімдер гүлдемей солса да,

Өссе де үміттер бір-бірлеп.

Қарлығаш – қиялдың қанаты сынса да,

Тұрса да әл кеткен Төзімнің

тізесі дірілдеп...

Бір ауыз сөз айтпай жұбатар жанымды,

Бір ауыз сөз ұқпай танымың тарылды.

Қолымнан ұшырған кептерім,

Қайырылып соқпадың,

ұмытып дүниеде барымды.

Жә, қайтем мұң шағып.

Мұңымды түсінер жан ба едің сен тегі?

Бақыт боп жолығып,

жоғалып сорыма айналған,

Ең асыл армансың мендегі!

Сенімен бірге өткен күндерім – керемет,

түндерім – тәтті еді...

Біздің бұл оқиға –

соңында махаббат өлетін –

қайғылы ертегі.

Осылай қақ жарып қап-қара аспанды,

Соңғы рет жарқ етіп сөнді әне бір үміт.

Құдайым, өтініш,

Аспаным жұлдызсыз қалмасын!

Онсыз да өмірім барады бүлініп.

СЕН БАРСЫҢ АР ЖАҚТА

*Қабырғаның ар жағындағы
«қабырғама» арнаймын.*

Сен – арғы жақтасың,
Мен – бергі жақтамын.
Обалым қанша? Тақпа сын!
Онсыз да омалған шақтамын.

Жасаған күнәммен,
Сенімді өлтіріп.
Қабырға қаладым күмәнмен,
Жүрегім жүз жерден кертiлiп.

Көргің де келмейді,
Көре алмай қиналам.
Сезімнің гүлдері өлмейді –
Сен үшін жинаған.

Үніңді естимін,
Күлкіңді тыңдаймын.
Кешірім сұрау да кеш деймін,
Жанымды жегідей жеп жатыр – мұң-қайғым!

Күлдіргім келеді
Кей кезде күрсінсең.
Ішімде сабырым өледі,
Жаным-ау, мұңайма, құрсын, сен!

Жатамын тың тыңдап,
Сен барсың ар жақта.
Сыңар аққу сені іздеп сұңқылдап,
Шарлайды жер-көкті... зарлатпа!

Аңсаймын өзіңді,
Несіне алдаймын?
...Біреуді сағынып сулама көзіңді...
Мен ұйықтай алмаймын...

ҰМЫТШЫ БӘРІН...

Көрші үйден күлгені естіледі,
сөйлегені де...
ал, сыртта қара көлеңке Кеш күледі,
күрсінгенімді мазақтап кейде менің де.

Батыста әне өшіп барады,
Қызара батып – Үміт – шырағым.
Құс жолыменен көшіп барады,
Бал дәурен күндер... ұмытшы бәрін!

Ұмытшы бәрін, Жүрегім, менің,
Сен жыламасаң болғаны, шерлім.
Әй, мені қойшы!
Мен,
Мен өтірік күле білемін,
Бірақ, шынайы толғанушы едім...

Жүрегім,
Екеуміз оған баратын едік,
Сен – шынайы жылап,
Мен – өтірік күліп.
Көзімде менің қала түнеріп,
«Бәрі жақсы» деп алдаушы ем Оны,
Көзімнен – мұңым оқылып тұрып.

Ол менің сөзіме сенгендей болып,
жұбанушы еді –
өтірігім шығып тұрса да.
Оны көргенде
Жұмақ бағына енгендей болып,
қуанушы еді
Жүрегім... (қосылмасымды ұғып тұрса да).

Ал, бүгін ол қыздан қалған естеліктерді,
Есімнен мәңгі қуып шығамын!
Жылата бермесін кешкілік сені,
Жүрегім, сен де ұмытшы бәрін...

БАҚЫТЫМ ӨЗІҢМЕНЕН...

Көрші үйдің ауласында жамылып Айдың нұрын,
Тұрушы ек қоштаса алмай, жүректе арман көктеп.
Қауызы қызыл арай жапырақ жайдың гүлім,
Бақытым өзіңменен... бақытым алдан күтпек!

...Сен көшіп кеттің, әттең – жүрекке жара салып,
Мен жылап тұрған жоқпын – көз жасы қарашаның.
Жұлдызы күлімдеген аспаным аласарып,
Жапырақ алақанмен көктемге бал ашамын.

Көктемге бал ашамын үзілген үміттермен:
«Алда бір кездесу бар!»; күтемін, сағынамын...
«келмейді», - деп күбірлеген көлеңке күдіктерден
қорқамын.

Салмағы ауыр басады тағы да мұң...

...Көктем де келді ақыры: көк сағым көлде билеп,
ән салып мылқау Аспан, сөйледі сақау Орман,
айдынын аңсап аққу, көліне шөлдеп үйрек...
Көктем де келді ақыры! Қайдасың, ахау, арман?!

P.S

Көрші үйдің ауласында жамылып Айдың нұрын,
Сен емес! Басқа қыз тұр – көзінде жүз арманы...
Жанымды осқылады қанжардай қайғым бүгін,
Бақытым бұл қыз емес! Бақытым – Күзде қалды...

САҒЫНЫШ... САНДЫРАҚ...

Ең соңғы сәттегі
Е-е-ең соңғы сүйісу...
О, қандай тәтті еді.

Дәл бүгін елеске айналып,
Келмеске кеткендей көрінді.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Сол үшін Күн – күлмей, Ай – налып,
Кіреуке бұлт торлап көгімді,

Мұң басып кіршіксіз көңілді,
Санамды сағыныш жайлаған.
Көлеңке билесе өңірді –
Күлкімен қоштасып – қайғы алам.

Тек ойша өткенге оралып,
Өзіңді іздейтін боп алғам.
Сол күзде – жапырақ тоналып,
Сол күзді – бақытым жоғалған...

Іздеймін.
Ойлаймын күнімен,
Аңсаймын түнімен... Күткенім
Қайдасың? Сағындым бүгін мен
Жанымның жұпарлы көктемін.

О, менің нәп-нәзік ақ гүлім,
Оралшы жалынам, өтінем.
Өзіңсіз сұп-суық бақ бүгін,
Жылытшы сезімнің отымен.

Татыршы, ерніңнен шырындай,
Теңіздей тасысын мерейім.
Е-ең соңғы ғашықтық жырындай,
Мен сосын жыр оқып берейін.

Тыңдашы,
Ол – жүрек лүпілі,
Ол – аппақ, тап-таза сезімім.
Ол өлең – үмітім үкілі,
Күтуден талмайтын төзімім,

Ешбір жан естімес ешқашан,
Булыққан жанымның айқайы.
Сен келсең мұңыммен қоштасам,
Сен келші барлығын айтайын.

...Міне сен күлімдеп келесің,
Есігін аштың да бөлменің.
Жо-жоқ бұл сен емес – елесің,
Жай ғана қиялым ол менің.

Жоқ, әлде, түсім бе? Белгісіз,
Түс болса оятпа, Тәңірім!
Бұл неткен қуаныш сенгісіз,
Оянсам өшкені бәрінің.

Қазір таң атады ағарып,
Сөнеді жұлдыздар көктегі.
Кетесің сен бірге жоғалып...
Мына түс не деген тәтті еді!

...ертең де көрсем ғой...

ТҮНМЕН ТІЛДЕСУ...

Әр таңды көз ілмей қарсы алу – әдетім.
Есікке телмірем кірердей әлдекім.
Бүгін де күтемін...
Ол бәлкім кеп қалар?
Кідірші сәлге, түн.

Түн, неге асықтың?
Тыңдашы,
Ол қазір келеді сыңғырлап сырғасы.
Ол сенің егізің сияқты жарасқан.
Қастары – қара орман,
Шаштары – қара аспан.
Айнадай айдыннан көрінген Ай сынды
Әдемі сұлбасы.

Мен оған...
Мен оған ғашықпын бұрыннан,
Бағымды қоса өрген бұрымнан
Тарқатып ала алмас ешкім де.
Е-ех, оны ұмыту кеш мүлде.

Ұмыту?

Ақымақ десе де ел мейлі,
Оллаһи ұмытқым келмейді.
Тіптен-ақ болмасын жарым да,
Мен өмір сүргім келеді
Сол жанның жалғанда барында.

Түн, сен оны көрсең ғой...
Күтсеңші, берейін сый-ақы,
Ол сенің егізің сияқты.
Ол барлық қыздардан әдемі!
Көздері - көк жұлдыз,
Жамалы – Ай,
Еріні – еріген құлпынай, ал демі –
Жеткізген жүз гүлдің жұпарын –
Самалдай.

Ол келсе тек түнде келеді.
Түн, Патшалық құра тұр тағы аздап.
Келеді ол – жанары жәудіреп,
жүрегі елжіреп...
... Сағыныш әтірін бір бүркіп қағазға ақ,
Аспанмен хат жазып жібергем, өткенде
«келші», - деп.
Күтейік тағы аздап.

ҮМІТ

Өзіме естілмей өз әнім,
Күн жеген кенептей тозамын.
Сіміріп алдым ба білмеймін,
Әлемнің кір-қоқыс, тозаңын.

Ақ жаным кірлеген, ластанған,
Ақ жауын күтемін аспаннан.
Бейкүнә күндерім кеткелі,
Беймаза тірлігім басталған.

Жүректің тыңдатпай лүпілін,
Уілдеп сыртта жүр үкі – Түн,
Сен бүгін кетпеші қасымнан,
Үлпілдек үмітім, үкілім.

Сен айтқан ақ таңдар арайлы,
Жеткізбей төзімді қанайды.
Үркітіп тағы да ұйқымды,
Көлеңке күдігім қарайды.

Білесің мұңымның себебін.
Жоғалған айтпастан дерегін,
Көлімнен шошыған аққуым,
Әлі де оралар деп едің,
Бәрі де оңалар деп едің...

Мен сенің сөзіңе сенемін, үмітім...

* * *

Жапыраққа жазылған хаттарым,
Жыртылдың, жұлындың, тапталдың...
Еркемнің есінде сақталмай,
...жадымда жатталдың.

Жапыраққа жазылған өлеңдер,
Сендерге көңілім елеңдер.
Көктемде ойыма оралып,
Күздегі мұңыма бөлеңдер.

Күздегі үзілген сырларым,
Сендерді сағынып тұрғаным.
Көктемде көктейтін көп гүлдер,
Білмейді-ау, өткенде мұң барын.

Білмейді-ау, алда әлі күз барын,
Сезбейді-ау, суығын, ызғарын.
Сол күзде соғы рет қоштасып,
Ең алғаш жаурадым, мұздадым...

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Білмейді-ау, бәрін күз күтерін,
Жаздың да жылдам-ақ бітерін.
Биыл да былтырғы күз келіп,
Үзеді үмітін, күдерін,
өмірін...

Содан соң бұлар да,
Соңғы рет жылайды құларда...
Біреудің жадында жатталып,
Біреудің есінен шығар ма?!

Біреулер сағынар бұларды,
Сағынар таңдарды тұманды,
Сағынар кештерді мұнарлы...
Сағынар...

Сағынар...

Сағынар...

Қандырып ала алмай құмарды.

Бұлдырап көзімде соқыр мұң,
Сол кезде мен өлең оқырмын.
Ал, қазір,
Сағыныш оранған сол күзбен,
Сол қызды сағынып отырмын...

* * *

Осыдан екі-үш-ақ жыл бұрын,
Бір қызға, ғашық ем,
Ғашық ем өлердей!
Кеудемнен әуелеп бұлбұл – үн,
Күзге де көктем ап келердей
Сайрағам!

Жайнаған жанарым,
Жырлаған жүрегім – жаралым.
Оймақтай аузынан бал татып,
Омырауын иіскегем –
Жұпарын жинаған даланың.

Шаштарын тарқатсам – түн болып,
Маңдайын сүйгенде – таң атқан...
Бар уайым жоғалған күл болып,
Таңдайым тәтті өлең таратқан
күндер-ай,

Сырғыды сынаптай,
Сағымдай жылыстап.
Сүйген еді...
Бір күні-ақ ұнатпай,
Сағынбай,
алыстап...
Ұмытты ақыры.

(О, неге бұзды екен тәп-тәтті түсімді?)
(О, неге үзді екен әдемі әнімді?)
Бар еді ақылы,
Түсіне білетін жанымды,
Сезіне білетін сезімді,
Жүрегі еститін сөзімді...

Білмеймін. Түк ұқпаймын.
Кінәлап қайтейін сол Күзді...
Дуәші едім: «мәңгілік ұмытпаймын...»
Ал, неге ұмыта бастадым сол қызды???

МЕН ЕШТЕҢЕ ЖАЗБАЙМЫН...

Мен ештеңе жазбаймын, сен ештеңе...
Тас кептеліп көмейге, өңешке де...
Сәредегі жап-жарқын естеліктер,
Көлеңкелі ымыртта көмескі ме?

Бәрін, бәрін әдейі ұмытқалы,
Лайланды сезімнің тұнықтары.
Бәрін қайта еске алып қайтем, айтшы???
Сағыныштар көзімде тұнып тағы
мазам кетер.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Көзіме көрінбеші.
Түске кірме, кездеспе өңімде осы.
Сенсіз дағы таң – жарық, күні – сұлу,
Түні – әдемі бұл жаздың, керім – кеші.

Бізді көрген тал-қайың кешелері,
Ескі қала – көнерген көшелері,
Бәрі, бәрі сен жайлы өлең оқыр,
Еске салу өзіңді – Кеш өнері.

Сосын дағы ұмыту қиын сені,
Естеліктер сөйлесе – миым соры.
Шанағынан кеудемнің күмбірлеген,
Күрсініске ұласып күйім соңы.

Сосын менің жадымнан өшесің бе?
Өлең жазам тағы да есесіне.
Қисық мінез, түп-түзу өлеңдердей,
Сені іздеймін миымның көшесінде.

Сен ештеңе жазбайсың, ұмытқансың...
Ит – мұңымды ішімде ұлытқансың.
Мен әдейі барлығын ұмытып ем,
Қайдан еске түстің сен? Құрып қалсын..!

ЕСКІ МҰҢ

Ескі қала. Ескі көше. Ескі мұң,
Ескіше екен сен жақта бәрі естідім.
Есер желдей боп елбеңдей шығып алдыңнан,
Ескі жараңның тырнасам аузын кеш, күнім.

Жаныңда сенің жұлдыздай уақыт ағатын,
Кездесер күннің санаушы ем әрбір сағатын.
Ескі көшемен үйіңе барсам, жолыма
Жапырақ біткен төсейтін нәзік қанатын.

Мен жақтан мына қателік кеткен тұс бар ма?
Айла таппадым басымда бақты ұстарға.
Ескі көшені жаңғыртып бір ән салушы ем,
Өзіңе арнап... қосылып қайтқан құстарға.

Сен жайлы ойлар жүрекке тиер шаншыла,
(Қоймайды одан тағы да бірақ жан шыға.)
Терезенді қағатын едім қосылып
Қап-қара бұлттан жауатын аппақ тамшыға.

О, күндер, шіркін, шаттыққа толы кез еді,
Оралмайтынын жүрегі құрғыр сезеді.
Ескі көшені бұрынғыша бақытты,
Екеуміздің елестеріміз ғана кезеді...

Қадіріңді білмеппін сенің кеш, күнім,
Сенің некеңді, менің жолымды кесті кім?
Жаңа отаудың жақсаң да отын әлі де
Сен мені ғана сүйеді деп естідім.

* * *

Саған баратын жол жоқ қой енді, жол жоқ қой,
Қайтейін, жаным, ерніңе сенің шөлдетті ой.

Бұл өмір деген ойын емес қой, ботам-ай,
Бәрін басынан бастай салатын оп-оңай!

Бәрін басынан бастай алмаймыз, не етеміз?
Қай жерден кетті, білмеймін, біздің қатеміз?

Өкініп қалдым, опынып қалдым мен неге?
Жалғыз ұлыңмен отырып қалдың сен неге?

Жылайсың жалғыз суық төсекке құлап кеп,
Жалғыз ұлыңа «тек жалғыз қызды ұнат», -деп,

ақыл айтарсың, «жылатпасын деп басқаны,
бір қызды сүйіп ұнатпасын деп басқаны...»

Мерген ТОҚСАНБАЙ

әкесі оның ұнатып еді тастады,
әкесі оның жылатып сені тастады...

жаның ашымай шыдарсың қалай мұндайға?
Бағың ашылмай... е, бұдан ауыр мұң қайда?!

Ерке қыз едің көтермеді ме назыңды,
Сағынып жүрсің көктемдеріңді, жазыңды.

Мұңайып жүрсің өткеніңді өмір қайтармай,
Қиналып жүрмін жұбатар түк те айта алмай...

ТӨРТ ЖЫЛ ӨТКЕН СОҢ

Біз танысқалы төрт жыл өтіпті,
Зымырауын қарашы күндердің.
Мені,
Сағыныш деген дерт жүдетіпті,
Сені не жүдетті? Білмедім...

Төрт жылда қанша өзгеріс болды.
Өзгермес түк те деген ек!
Адам жүрегі төзбес іс болды,
Ақын боп төздім не керек!

Төрт жылда қанша ренжісіп қалып,
Табыстық айтшы қанша рет?
Түйіссе көздер енді шықтанып,
Танысқан шақты аңсар ек.

Ол күннен айтшы көшті неше күн,
Сауық түндерді алыс қып.
Естеліктері ескі көшенің,
Мен үшін, жаным, әлі ыстық!

Екеуміз сонда ұғыспай ақыр,
Екі бөлініп кетіп ек.
Сөз қылмай соны... дұрыс қоя тұр.
Әйтеуір кеттік сетінеп.

Төрт жылда қанша жаралы болып,
Ұнаттым қанша сұлуды.
Қаншама қыздар талады келіп,
Саған сақтаған жылуды.

Өзіңнен маған ән естелік ед,
Әніңнен шексіз мұң көрдім.
Жүрегім гүлге әуес келіп ед,
Жүз қызға сосын гүл бердім.

Ал, сенің
Жүрегің мұңға әуес келіп ед,
Тағдырдан шексіз мұң көрдің.
Тұрмысқа шығып, нәрестелі боп,
Ажырасып та үлгердің...

Үшінші бөлім.

КӨҢІЛ

КӨШ

(цикл)

Бірінші өлең

Бұл Далаға
Көк Тәңірі мейір-нұрын түсіріп,
Қызыр қонып, Бақ дарыған деседі.
Қас дұшпанның зәре-құтын ұшырып,
Менің бабам ғұмыр кешкен кешегі.

Қойнында
Мың ертегі, жүз аңызы қатталған,
Киелі жер, ырыс мекен осы еді.
Балбалдарға жазып кеткен хаттардан,
Бабалардың өсиеті еседі.

Бұл Даланың
Ақ жаңбырда ақ арманы аңқыса,
Аптабында қолаңса мұң мұңкиді.
Әр көктемде бұлақтарын аршыса,
Бұла бастау көлге қарай үркиді.

Бұл Далада
Боз құрайды сыбызғы етсе Сал Самал,
Сайтан құсап жазда Сағым билеген.
Боз бағана қыл қобыздай болса дәл,
Жыннан бетер қыста Боран күйлеген.

Бұл Далада
Шашасына шаң тимеген күліктің,
Шаң астында ізі қалды көміліп...
...Мен Даламның есті ғұрпын ұмыттым,
Ол да мендік есер салттан қорынып...

Мен Даланың
Жаға-жеңін жыртып-жұлып, кескілеп,
Улап, өртеп... (сорладым ғой, сорладым!)
«Залым елде зымиян ұрпақ өсті», - деп,
Кәрі Дала қор боп жатты – қорғаным.

Сосын менен бұлақ қашты, көл безіп,
Кетті айналып қара шұбар бұлт жаумай...
Я, Құдайым өлер ме екем шөл кезіп,
Үміт гүлін көз жасым да құтқармай?!
.

Жо-жоқ, қазір әлім жиып соңғы рет,
Қала жаққа көшемін де кетемін.
Арғы жағы?
Арғы жағын жол білер...
Бар білерім қала болмақ мекенім.

Мен Даладан көшіп барам осылай,
Мен Даладан қашып барам Қалаға.
Жазғырмашы жұртта қалған досым-ай,
Тұз сеппеші жүректегі жараға!

Шындығында
Қала бізге құт әкелер қоныс па?
Бар қазақты ұтып бәлен ұпайға,
Дала бізден көшіп барады орысқа,
Дала бізден қашып барады қытайға...
.

Екінші өлең

Сені ессіз сүйетінім соншалық,
Көп өсектен саған барар жол салып.

Елдің қаңқу сөзін дағы елемей,
Саған қарай ұшсам шолақ жебедей.

Өткенінді өкінішсіз қабылдап,
Сені үйге енгізген соң дамылдап.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Сүйіп жатар сол бір тәтті сәттер-ай,
Орындалмас арман екен әттең-ай!

Мен үйленіп, жасамақшы ем бөлек той,
Әкем елден көшемін деп әлек қой.

Сені үймен таныстыра да алмадым,
Сөйтіп тағы жалғыз атты таңдарым...

Жаншуағым, жадыратқан күнімді,
Сен түсінші менің ғаріп мұңымды.

Таныса ғой, сені күткен Ордаммен,
Сені мұнда жеткізбеді-ай жол да әбден!

Әкем міне, мынау үйдің иесі,
Шешем әне, мынау үйдің киесі.

Анашымның өшпей жатқан ошағы,
Соңғы үміттей... алғаш келін тосады.

Міне осы үй, осы шаңырақ – Отаным,
Отанымды кімге, қайтіп сатамын?!

Осы бір ой мұң естіріп көңілден,
Осы жерде мың естелік көмілген.

Осы бір үй ақ жүрегі тоқтаған
Сары әжемді жылдар бойы жоқтаған...

Жылдар бойы сары әжемді аңсаумен,
Балалығым өтті осында, жан сәулем.

Міне, осындай сен көрмеген шаңырақ,
Қалады ертең, біз көшкен соң қақырап...

Мынау үйден жирен қасқа ат мініп,
Шығушы едім көңіл тасып, шат күліп.

Әкем ылғи ұстаған соң күйлі етіп,
Ала аяғын басушы еді билетіп!

Мынау енді сен көрмеген босаға...
Телміріп тұр. Сені әлі тоса ма?

Менің бала күнімдегі өлеңді,
Жаттап қалған қабырғасын көр енді.

Менің бала күнімдегі достарды,
Мынау үйдің төрі қайтіп тоспады.

Мұнда інімнің шыққан былдыр, бал тілі,
Бал тіліне барлық ауыл балқыды.

Сары әжемдей ең мейірлі жердегі,
Сары қыздың кепті осында жөргегі.

Міне, менің өскен үйім осындай,
Кел, кіре ғой қиялыңда тосылмай.

Сенің бетің ашылмайды бұл үйде,
Той боп шашу шашылмайды бұл үйде.

Беташарсыз той болуы мүмкін тек...
Толқып кеттім... көзімде жас кілкілдеп.

Осы өлеңім шарлап ертең әр үйді,
Осы өлеңмен сені бәрі таниды.

Біз осылай туған елден кеттік-ау,
Қайта оралғым, қайта оралғым кеп тұр-ау!!!

Бір жылап ап біздің үймен қоштастық.
Жылап қалды...
Екеуімізге салынбаған қос жастық...

Үшінші өлең

Ауыл бар деп бұл жерде бауыр бар деп,
Еңсені езген езгі мұң ауырлар тек.

Ортасынан бір шаңырақ көшіп жатса,
Бір түтіні ауылдың өшіп жатса,

Қимай-қимай қоштасар бауырмал ел.
Бауырмал ел –
Көк тіреген көк мұнар тау ұлдар ол!

Тау ұлдар ол – көшпеген, қозғалмаған,
Бауыры – көктем, бауырында боз қаулаған!

Сол көктемге мен ылғи ғашық болып,
Сол көктемнен шабытым тасып, толып!

Асығушы ем қыз күлкі Бұлағына,
Самал – жеңге сыбырлап құлағына,

Жеткізетін мендегі күйді бөтен!

Ех..!

Қыз-бұлақтар көліне құйды ме екен???

Көктем әнін, жаз сәнін қиды ме екен?
Жапырақ – сырға, қар – көйлек киді ме екен?

Барғанымды жақтырмай бұлақтарға,
Бөгет болып бүкір бел қыраттар да.

Жатқаннан соң жолымда көлденеңнен,
Тоқтаушы едім, жан сусап шөлдегенмен.

Бүкір белді қария қырлар анау,
Әлі жатыр бой түзеп тұрмаған-ау...

Көбі соның қалды әне қорым болып...
Оларға да соғармын жолым болып.

Аят оқып, бағыштап дұғалы өлең,
Сауабынан нұрланып шыға келем!

Ал, әзірше көш беті қала болып,
Жүрегімнен наз ұшып, нала қонып.

Қаңбақ басты Жел көңіл алып қашып,
Қасқыр көзім түнекке жарық шашып,

Үрей ұлып ішімде, мұң қыңсылап,
Қайқы азуым қайта бір қырғын сұрап!

Есем кеткен кез үшін өш алам деп,
«Елден кеткен екем» деп босағам жоқ!

Мысық тырнақ мейлі мың жараласын,
Арқа сүйер абадан бар Алашым!

Ай-хай әнін ауылдың салып тұрып,
Барлық ұлтты қазақы халық қылып!

Жусан исі бұрқырап тұла бойдан,
Таң рауандап мендегі шырақ – ойдан!

Қалаға кеп саламын сайранымды,
Алашым деп ашамын майданымды!

Тек сәждеге тигізіп маңдайымды,
Қасиет – жыр мекендер таңдайымды!

Уақыт өте алыста ауыл бар деп,
Ағайын-жұрт, аға мен бауыр бар деп.

Тар қалаға сия алмай сосын, білем,
Кең далаға бұрамын көшімді мен!

Шалқып-тасып қарсы алар бауырмал ел.
Бауырмал ел –
Төбесіне көтерер тау ұлдар ол!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Сол қуаныш мас қылар тәтті у болып,
Жылап алсам, жасыма аққу қонып.

Жол соңында болдырған жауыр аттай,
Тынысымды Тәңірім ауырлатқай.

О дүниеге рухым көшіп жатса,
Бұ дүниеде өлеңім өсіп жатса.

Жылап-сықтап қия алмай бүкіл ел де,
Әжем жатқан қояды-ау бүкір белге.

Маған дейін мың түлеп, мың гүлдеген,
Менен кейін құлпырар тірлігі – өлең

Ауылымның жарқырар жүзі – жақұт,
Баяғыдай келін ап, қыз ұзатып.

Боз жусаны бұрқырап баяғыдай,
Таң рауанын бүркіп ап баяғыдай.

Ақ отау боп даламда боз қауласа,
Тау ұлдары көшпесе, қозғалмаса!
Арман жоқ!

ТҮНГІ КӨКШЕТАУ

ТҮНГІ КӨКШЕТАУ – арманым менің маздаған.
Көркінді көріп көңілім тасып мәз болам!
Мен талай бұрын көрсем де сұлулығыңды,
Мен қалай өлең жазбағам?

ТҮНГІ КӨКШЕТАУ – Аспандай әсем қарашы!
ТҮНГІ КӨКШЕТАУ – Мергеннің ғашық қаласы!
Шам жарығымен жалғанып жатқан сияқты,
Аспан мен жердің арасы!

ТҮНГІ КӨКШЕТАУ, самалың тарап кекілді,
ТҮНГІ КӨКШЕТАУ, салқының сүйсін бетімді.

Көшелеріңе жұлдыздар жауып түнімен,
Сөне алмай жатқан секілді.

ТҮНГІ КӨКШЕТАУ, әрбір сәулеңнен гүл өнсің!
Қадірін оның көзіңмен көрсең білерсің.
Бұрымды қызбен Бұқпаның шығып басына,
Таң атпасын деп тілерсің!

ЖАҢА ЖЫЛҒА ЖАРТЫ САҒАТ ҚАЛҒАНДА

Жаңа жылға жарты сағат қалған шақ,
Бізді қандай бақыт күтер алда аңсап?
Аслан дос, келер жылы екеуміз,
Жалғызбыз деп алданайық, алдансақ!

Жаңа жылға отыз минут қаларда,
Ескі жылдың бақ жұлдызы тамарда.
Назарбаев сөйлеп жатқан шығар, ә?
«Қазақстан», «Еларна» мен «Хабарда»...

Бірақ, біздер көре алмаймыз, е, мейлі,
Бақыт тілер... басқа бізге не дейді?
Айтқан сөзі айнымай кеп жарытсын,
Мына біздей көк жәшіксіз кедейді.

Аспан жақта мерекелік жағылды от,
Түннің көзі көрмей қалды шағыр боп.
Түнді қойшы... Құдай көрмей қалмасын,
Қол жаяйық, әр дұғамыз қабыл боп...

Қол жеткізіп қол жетпеген арманға,
Ең бақытты жандар болып жалғанда.
Алламызға алғыс айтып тұрайық,
Келер жылы...
Жаңа жылға жарты сағат қалғанда!

ТАҢСӘРІ

Түйілген қара бұлттай Түн қабағы
ашылды

көтеріле Күн табағы.
Көбелек қанатынан самал есіп,
Гүлдерді аймалады қырқадағы.

Ысырып ақ көрпесін – ақ тұманнан
Ақ айдын алқа тақты аққулардан.
Жел еркін көк жүзінде жүгіреді,
Қолына ақша бұлттан ақ ту алған.

Алдынан шегірткенің азық қаулап,
Өрмекші тірлік жібін «қазықбаулап».
Сары бел сағымдары көкке ұмтылды,
Жусанның жұпар исі жазыққа аунап.

Таң нұры – жағал сары – аспан зерлеп,
Жылуы жабырқаған жас талды емдеп,
Шөптердің самайынан шық сорғалап,
Ұры сай табанында тастар терлеп,

Көз күліп көкжиектен кірпігі – арай...
Таң сәрі. Беу, дүние, құлпырады-ай!
Көргенде көңілімнің көшірмесін,
Көз алдым тұрар қалай бұлдырамай?!

ТҮН – АЙМАҢДАЙ АРУ

Түн – жұлдыз жанарлы, аймаңдай ару, қара қас.
Мен – бозала таңдай бозбала едім наласы аз.
Кел, Құс жолы қылып алқа тағайын мойныңа,
Ақ маржан аққу мен ақ күміс қаздар аралас.

Күз ақ қайыңдардың алақандарын от қылып,
Сап-сары алтыннан сен үшін сырға соқтырып.
Тоқ бұрымыңдағы ақ бұлақ – шолпың сыңғырлап,
Сән-салтанатыңмен жаныма жақын отырып,

Тау, орман, далаға бұрымыңды жай, тарқатып,
Сүй. Еріндеріңмен тұратын дәйім бал татып.
Пәк сезіміңменен, қорқынышыңды бойдағы,
Тек Жапырақ сырғаңның дірілі ғана аңдатып.

Түн – жұлдыз жанарлы, аймаңдай ару – ғашығым.
Қон, далама менің, ешкімге айтпай жасырын.
Мен бозала таң боп етегің түрсем, шығыстан
Ақ балтырың да көріне қалар, асылым.

ЖЕТІМ ӨЛЕҢ

Қажеті жоқ өзімнен басқа ешкімге –
Жетім Өлең.
Өзің үшін бәрінен баз кешсем де –
Жетіліп ем! Сен мені жетелеп ең!

Түнім саған арналды, күнім дағы.
Өкінбеймін.
Баяны жоқ бұл жалған құбылмалы,
Мәңгілік Сенсің, сосын – жетімдей Мұң...

Жүрген шақта көмейде үн көміліп,
Мұң жеміріп...
Қыз боп келдің көзіңде гүлдеп үміт.
Сүйдім сені беу, Өлең шын беріліп.

Сосын... сосын... түсіндім кейін бәрін,
Бұйырғанын Бақ болып,
Нұр болып құйылғанын.
Өлең барда сөзімнің күйі барын.

Сосын бірақ, түсіндім... менен басқа
Ешкімі жоқ
Жетім екен жердегі Өлең қасқа.

...Міне сөйлей бастады ол – кеш кіріп ед...

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Тағы сөйлей бастады Жетім өлең –
Мен естимін.
Үйренгенмен әу баста етім әрең,
Бүгін басқа ешкіммен кеңеспеймін.

«–Діңі шіріп, саңырау құлағы өскен
«Тыңшы» қоғам
Құла кеште мұртымен сыра кешкен
Түк ұқпады, сондықтан мұң – сыбағам»,– деп
жылайды

Өлеңім жетімсіреп,
«Өтінші»,– деп!
«Көне тілді қорламай екінші рет,
Тым құрыса сен тыңдап отыршы»,– деп

Егіледі. Санама сәуле болып
Төгіледі.
Өз-өзімен жүрген жұрт әуре болып,
Өлең жайлы, Мен жайлы не біледі?!

P.S

Қажеті жоқ болса да басқа ешкімге
отыратын
Мұндас болып, шіркін-ай наз кештерде –
Жетім – Өлең, жетім – Сөз, жетім – АҚЫН!

АҚ ЖАНЫМ

Ақ жаным – ақ парақ кәдімгі,
Өмірдің өлеңі жазыла бастаған.
Аңсаймын аяулы шағымды,
Қолға алған ісімнен береке қашпаған.

Ақ жаным – ақ қардай ақ қағаз,
Өмірдің өрнегі өлең боп басылған.
Әттең-ай, шаттықты шақтар аз,
Шимайы көбірек... мұңымды жасырған.

Ақ жаным – ақ парак
Мақтадай тап-таза,
ұлпадай жеп-жеңіл салмағы.
Ап-ауыр қара тас тақтадай
зілденді
Қорғасын ойларды салғалы.

Ақ жаным – суретші тағдырдың,
Бояуы айшықты суреттер көрмесі.
Көзімнен ыршыған жаңбырдың,
Сағыныш тамшысы сарғайта көрмеші.

Ақ жаным, о менің ақ жаным,
Кіршіксіз қалпыңда қалса екен – арманым.
Үзген соң өмірді ажалым,
Таза боп барайын алдына Алланың.

Өткенге оралып, шегініп,
Қатеңді түзете алмайсың қайта бір.
Жаныма көк сия төгіліп,
Арыма қара дақ түспесін әйтеуір.

СОҢҒЫ КҮЗГЕ ДЕГЕН САҒЫНЫШ...

Қап-қара түнге аппақ сәуле төгілгенде ғарыштан,
Сүйінші сұрап бір-бірінен көрші-қолаң жарысқан.
Өліара шақта өмір сыйлап хақ Алла,
Алагеуімде мына дүниемен танысқам!

Тал бесігімде сыбызғы – самал әлдилеп,
Ал, есігімде сары ала көйлек тал билеп.
Алланың сөзін сөйлейтін ақынды танып со кезде,
Сап-сары сайтан қашыпты сары далаға зар илеп!

Мен туған шақта биші қайыңдар өртенген,
Жапырақтарды сағыныш атты дерт емген.
Соңғы гүлдермен бақұлдасып ақыры,
Табысқам келіп Сары Күз атты зергермен.

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Құлаққа сіңген қоштасу әні құстардың,
Мұңлылау сол бір сарынға әлі құштармын.
Қуанышым-ай, Күзгі бақтардай құлазып,
Қарашаның шолақ кешіндеі қысқардың.

Бес күн жалғанда – сабындай қысқа қамшының,
Күздей жомартпын, Күздей мұңлымын – бар шыным.
Сіздерге мына естіртсем деймін өлеңде,
Жер менен Көктің арасындағы тамшы үнін.

Сондықтан ылғи сағына Күзбен қауышам,
(Мен сірә, Күзде дәм-тұзымды тауысам.)
Алагеуімде мына дүниемен танысқам,
Қарагеуімде ана дүниеге ауысам...

* * *

Жапырақтай үзсе демімді күзгі дауыл кеп,
Жапырақтай жерге тапсырар бізді бауыр көп.
Аяқталмаған өлеңді айтпаған күнде,
Мен әлі жете алмаған қызды ауыл көп...

Мен әлі бастай алмаған жұмысым қанша?
Тарылта көрме, Тәңірім, тынысымды онша!
Көңілімнің мынау көліне аққуды қондыр,
Мені алып кетіп, қазаққа мұң ұсынғанша!

Көліме менің аққу боп өлеңім қонсын,
Қазақпен бірге менің сол көрерім болсын.
Өлеңмен шарлап келейін ертегілерді,
Өлеңмен арлап көрейін көненің қоңсын.

Жадымда жаттап бәйіт пен ғазалдарыңды,
Рубаяттарды, бәдізге жаза алғаныңды.
Болашақ саған табыстап үлгерсем екен,
Жанымды жұлып алғанша Ажал кәдімгі.

Жанымды жұлып алғанша дауыл кеп күзгі,
Тәнімді жерге салғанша бауыр көп ізгі.
Әр көктем сайын гүлдейтін өлең жазайын,
Жоқтасын сосын жаңа бір дәуір кеп бізді.

ОРАЗАДАҒЫ ӨКІНІШ

Нәпсі
Байғұс Иманнан
Тағы да басым түскенде.
Береке болмай қиналам,
Бастаған мынау істерде.

Қаңғырып жүрмін, қаңғырып,
Иттей боп өлген иесі.
Мәңгіріп жүрмін, мәңгіріп,
Құдайсыз қалған күй – осы!

Сүлдерім жетті бұл айға,
Сүлік сорғандай боп-бозбын.
Құлшылық етпей Құдайға,
Қарашы, міне, тоз-тозбын!

Көбейіп тұрмыс әлегі,
Ауыз бекітпей жүдедім.
Періштедей өте пәк еді,
Кірледі әппақ жүрегім.

Ораза бойы жын-ойнақ,
Жүрген жерімді қарашы.
Ақырет күнін бір ойлап,
Күнәларымды санашы...

...күнәдан мүлде айығар,
Күн бар ғой білем тегінде?!
Жайнамаздайын жайылар,
Жүрегім сонда менің де!

Мерген ТОҚСАНБАЙ

Бұл Ғазиз Жаным шаттанып,
Бес уақыт намаз оқиды.
Құранды жаттар, һақ танып,
Пайғамбарға (с.ғ.с) түскен уаһиды.

Сол кезде мынау нұрлы айды,
Ұлықтап, күтіп, қадірлеп...
Сейіліп бастан мұң-қайғы,
Жанымды жүрген жәбірлеп.

Нәпсімді түгел құртамын,
Ісімде болмас олақтық.
Он екі айдың Сұлтанын,
Отыз күн бойы қонақ қып!

Отыз күн бойы таң алды,
Сәресін ішіп, шүкір деп.
Сәресі – сүннет, содан соң,
Сауап қой тұрған шүгілдеп.

Тыйылып астан күнімен,
Нәпсімнің тыйып қалғанын.
Істеймін мұны шынымен,
Разылығы үшін Алланың.

Сол үшін Құдай түбінде,
Қос қуаныш берер білемін.
Біреуін көрсем тірімде,
Өлген соң көрем біреуін.

Біріншісі – ауыз ашқан сәт.
Ақшамда нәр татармын.
Аштығымды басқан сәт –
Бір қуаныш боп аталдың.

Екіншісі:
Елшіге (с.ғ.с) түскен уаһида:
«Шаттыққа шексіз батар мың,
Қауышып һақпен Бақида...»
(Оны да көре жатармын...)

Құптаннан кейін құт деген,
Сезіну намаз рахатын.
Отыз күн бойы жұртпенен,
Оқимын жиырма ракатын.

Сол күнге жеткіз Құдайым,
Жамандығымды жасырып.
Абырой беріп, ылайым,
Жақсылығымды асырып!

Қадір Түннің де қадірін,
Ұғындыра көрші пендеңе!
Алдында туып бәрінің,
Соңында жүрмін Мен неге???

Ібіліс ұя салғалы,
Көңілді кірбің басып тұр.
Рамазан айға алдағы,
Асықтыр, Алла, асықтыр!!!

Сағындым оны, себебі,
Сабыр-төзімім шашылып.
Ол дағы маған келеді,
Тура
 он күнге
 асығып!

ЖЕЛДІҢ МОНОЛОГЫ

*Жерде – Желмін гүлеген...
Мағжан.*

Көк майса құрақтың маңдайын сипалап,
Ақ білек қайыңның шаштарын ұйпалап.
Биылғы ақ үміт гүлдерді аялап,
Былтырғы сар уайым жапырақты қидалап.

Сірі қар көбесін деміммен күйретіп,
Ақ айдын бетінде мың толқын билетіп.
Көлеңке сүйреткен қашаған бұлттарды,
Көк аспан астында тақымдап, үйретіп.

Үйдегі қартайған шалдардарға – заты ұлық,
Түздегі жусанның жұпарын татырып.
Сары қаз саңқылды сары ала таңдардың,
Сап-салқын ауасын саумалдай сапырып.

Өрмекші өрнегін маңдай тер тамызып
өрсе де,
Ертөстік сияқты тағы үзіп.
Көгілдір кештерде тыныштық бұзатын тентектік
Тып-тымық ауамен қасқалдақ ағызып.

Қыранның сусылын естуге құмар боп,
Туған соң, биікке шақырып тұрар Көк.
Төменде, Арқаның төсінде арғымақ
көсілсе,
Кекілін тараған, сыңар боп,

Мен – Желмін! Жүйрікпін, асаумын, тентекпін,
Жалғыз шоқ сезімді үрлесем – өрт еттім.
Қаласам – бар бұлтты сыпырғам аспаннан,
Жап-жарық боп кетіп жердегі мөлтек Түн.

Мен – Желмін! Қазақтың рухындай еркінмін!
Азаттық – бар емі асқынған дертімнің.
Бодандық, мен саған әу бастан қастасып,
Жебедей ысқырып, адырна сияқты серпілдім!

Сәбидің саусақпен салалап тұлымын,
Қыздардың түндей қып тарқатқам бұрымын.
Домбыра шегінің мап-майда үнімін,
Қобыздың шанаққа сыймаған мұңымын.

Көктемде жеткізіп құстардың сәлемін,
Осылай құлпыртқам қазақтың әлемін.
Кеш болса үйінен бездіріп, сүйгенмін,
Еш еркек сүймеген сұлуды – бал ерін.

Мен – Желмін! Қазақпын! Ақынмын! Өлеңмін!
Бұл менің Көктемім!
Көктеммен гүлдедім, көгердім!
Қызылжар төсіне ақ жаңбыр – қара өлең әкелсем,
Ал, қане жөнімді кім сұрар?! жолымды бөгер кім?!

Мен – Желмін!
Аспанда – қара бұлт, теңізде – ақ жалмын.
Қастасқан немеге найзағай түсіріп қақ жардым!
Осынау кең жерден тар лақыт бұйырса деп келген,
Қазақтың бағына қайтадан туған дүр Мағжанмын!

МАЗМҰНЫ:

Өлеңге адал ақын (Н.Ахатұлы).....	3
--	---

Бірінші бөлім. РУХ

ХАН АБЫЛАЙ.....	6
КҮЙІНІШ ҚАРИЯНЫҢ КҮРСІНІСІ.....	10
КӨКҚАСҚА.....	12
ҮМБЕТЕЙ ЖЫРАУҒА МҰҢ ШАҒУ.....	15
КЕРБЕСТІ-ӨЛЕҢ.....	16
САҒЫНАМ СЕРІ ҒҰМЫРДЫ.....	18
СҰРАҚ.....	19

Екінші бөлім. ЖАН

ТЕК СЕНІҢ ЖАНАРЫҢ ОҚЫСЫН.....	21
БІР ҚЫЗҒА ХАТ.....	22
ТУҒАН КҮНІҢДЕ.....	23
«Өңімде жалғызбын...».....	24
МЕН КЕЛДІМ.....	25
«Осылай үзіледі үмітім әр...».....	26
СЕН КЕТІП БАРАСЫҢ.....	27
ҚОШТАСУ ЖЫРЫ.....	28
«Мына түннің әр секундын ұзартып...».....	29
«Ұп-ұзақ түн өтті-ау...».....	30
МЕН АЛЫП БАРҒАН ҚАР.....	32
САҒАН.....	33
ЕСЕРЛІК ПЕН БЕКЕРЛІК (ДИПТИХ).....	34
СУРЕТШІ ҚЫЗДЫҢ АЛҒАШҚЫ СУРЕТІ.....	35
СУРЕТШІ ҚЫЗДЫҢ АҚЫРҒЫ СУРЕТІ.....	37
АУЫЛ КЕШІ.....	38
КІТАПХАНАДА.....	39
ТОҚЫРАУ.....	41
ЕСІНДЕ ҚАЛМАҒАН СИЯҚТЫ.....	41
КӨПІРДІҢ ҮСТІНДЕ.....	42
ХАТ ЖАЗБАШЫ.....	43
АҚ СЕЗІМ – АҚ ГҮЛ.....	44
ЖҰЛДЫЗ – ҮМІТ.....	45
СЕН БАРСЫҢ АР ЖАҚТА.....	47
ҰМЫТШЫ БӘРІН.....	48

БАҚЫТЫМ ӨЗІҢМЕНЕН.....	49
САҒЫНЫШ... САНДЫРАҚ.....	49
ТҮНМЕН ТІЛДЕСУ.....	51
ҮМІТ.....	52
«Жапыраққа жазылған хаттарым».....	53
«Осыдан екі-үш жыл бұрын...».....	54
МЕН ЕШТЕҢЕ ЖАЗБАЙМЫН.....	55
ЕСКІ МҰҢ.....	56
«Саған баратын жол жоқ қой енді...».....	57
ТӨРТ ЖЫЛ ӨТКЕН СОҢ.....	58

Үшінші бөлім. КӨҢІЛ

КӨШ. (цикл).....	60
ТҮНГІ КӨКШЕТАУ.....	66
ЖАҢА ЖЫЛҒА ЖАРТЫ САҒАТ ҚАЛҒАНДА.....	67
ТАҢСӘРІ.....	68
ТҮН – АЙМАҢДАЙ АРУ.....	68
ЖЕТІМ ӨЛЕҢ.....	69
АҚ ЖАНЫМ.....	70
СОҒҒЫ КҮЗГЕ ДЕГЕН САҒЫНЫШ.....	71
ЖАПЫРАҚТАЙ ҮЗСЕ ДЕМІМДІ КҮЗГІ ДАУЫЛ КЕП.....	72
ОРАЗАДАҒЫ ӨКІНІШ.....	73
ЖЕЛДІҢ МОНОЛОҒЫ.....	75

Мерген ТОҚСАНБАЙ

НОСТАЛЬГИЯ

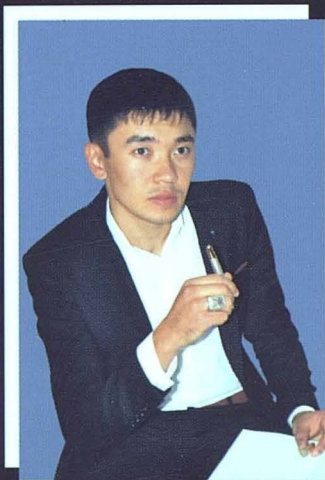
Редакторы: **Алмас ТЕМІРБАЙ**
Тех.редакторы: **Қуаныш ҚОЖАБАЙҰЛЫ**
Дизайнеры: **Алмас ТЕМІРБАЙ**
Корректоры: **Бақытгүл МАНАШЕВА**

Басуға 11.10.13 қол қойылды. Формат 70x90/16
Шартты баспа табағы 5. Тапсырыс № 1072
Таралымы: 1000 дана.

Жеке кәсіпкер Н.Ф Устюгова.
«Мир печати» баспаханасында басылды.
020000. Көкшетау, Капцевич көшесі, 230 үй
тел. (8-716-2) 32-62-26
mirpechaty@mail.ru

000001525488

Мерген
Көшербайұлы
ТОҚСАНБАЙ

1988 жылы 14 қарашада бұрынғы Көкшетау облысы, Еңбекшілдер ауданы, Казгородок (ескіше атауы – Жанғұс-Тоқсанбай) ауылында дүниеге келген.

«Ассалаумағалейкүм!» атты алғашқы кітабы

2011 жылы жарық көрген. Өлеңдері

«Көкшетау жас ақындар антологиясы»,

«Жаңа ғасыр жырлайды» атты республикалық жас ақындар антологиясына енген.

Отызға тарта облыстық, республикалық мүшәйралардың жүлдегері.

XIII Халықаралық «Шабыт» шығармашыл жастар фестивалының дипломанты.

